

**Brüssel, 12. veebruar 2025
(OR. en)**

6014/25

**ENV 63
CLIMA 27
AGRI 46
ENER 21
TRANS 22
PROCIV 11**

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	4. veebruar 2025
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2025) 2 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) ja üleujutuste direktiivi (2007/60/EÜ) rakendamise kohta Kolmanda tsükli vesikondade majandamiskavad Teise tsükli üleujutusrisi maandamise kavad

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2025) 2 final.

Lisatud: COM(2025) 2 final

Brüssel, 4.2.2025
COM(2025) 2 final

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

**veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) ja üleujutuste direktiivi (2007/60/EÜ)
rakendamise kohta**

**Kolmanda tsükli vesikondade majandamiskavad
Teise tsükli üleujutusrisi maandamise kavad**

{SWD(2025) 13 final} - {SWD(2025) 14 final} - {SWD(2025) 15 final} -
{SWD(2025) 16 final} - {SWD(2025) 17 final} - {SWD(2025) 18 final} -
{SWD(2025) 19 final} - {SWD(2025) 20 final} - {SWD(2025) 21 final} -
{SWD(2025) 22 final} - {SWD(2025) 23 final} - {SWD(2025) 24 final} -
{SWD(2025) 25 final} - {SWD(2025) 26 final} - {SWD(2025) 27 final} -
{SWD(2025) 28 final} - {SWD(2025) 29 final} - {SWD(2025) 30 final} -
{SWD(2025) 31 final} - {SWD(2025) 32 final} - {SWD(2025) 33 final} -
{SWD(2025) 34 final} - {SWD(2025) 35 final}

1. SISSEJUHATUS

Vesi on eluks ning seega ka meie ühiskonna ja majanduse jaoks hädavajalik. ELi veevarud on aga endiselt suure surve all, mis on tingitud struktuursetest majandamisvigadest, jätkusuutmatust maakasutusest, hüdro-morfoloogilistest muutustest, reostusest, kliimamuutustest, kasvanud veenõudlusest ja linnastumisest. Euroopa kliimariskide hindamise aruandes¹ on märgitud, et kliimamuutused suurendavad seda survet ning veega seotud riske sagedasemate pikaajaliste põudade ja äärmuslike sademete näol, mis ohustavad Euroopa toiduga kindlustatud, rahvatervist, ökosüsteeme, taristut ja majandust. Alles hiljuti oli Euroopa taas tunnistajaks sellele, kui tohutut mõju avaldavad veega seotud äärmuslikud sündmused, põhjustades traagilist inimeste kaotust ja miljardite eurode ulatuses kahju. 2024. aastal esinesid mitmes Vahemere piirkonna riigis pikaajalised põuad, mis mõjutasid eelkõige Kesk- ja Lõuna-Itaaliat, Loode-Hispaaniat ja Kreekat ning millele järgnesid rängad üleujutused, mis mõjutasid suuremat osa Kesk- ja Ida-Euroopast ning hiljem ka Itaaliat ja Hispaaniat.

Kestlik veemajandus, mis on ette nähtud ELi veepoliitika raamdirektiiviga² ja üleujutuste direktiiviga,³ on kliimamuutustest, bioloogilise mitmekesisuse vähenemisest ja reostusest tingitud kolmik kriisi lahendamisel kesksel kohal. See täidab olulist rolli ELi vastupanuvõime tugevdamisel.

Käesoleva rakendamisaruaruande vastuvõtmine, mis on komisjoni juriidiline kohustus,⁴ toimub otsustaval hetkel, mil arusaam vee tähtsusest kasvab ühiskonna kõrgis osades nii ELis kui ka mujal maailmas. Valdav enamus Eurobaromeetri viimases keskkonnaalases küsitluses⁵ osalenud ELi elanikest peab saastamist, ületarbimist ja kliimamuutusi põhilisteks vett ohustavateks teguriteks ning toetab täiendavaid ELi meetmeid veeprobleemide lahendamiseks Euroopas. Samuti leiavad nad, et peaaegu ükski oluline majandussektor ei tee vee tõhusaks kasutamiseks piisavaid jõupingutusi. Neid muresid on väljendanud ka ELi institutsioonid ja sidusrühmad. Euroopa Parlament kutsus üles töötama välja ELi veestrateegia⁶. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Regioonide Komitee on kutsunud üles sõlmima „ELi sinist kokkulepet“⁷. Strateegilises tegevuskavas aastateks 2024–2029⁸ võttis Euroopa Ülemkogu kohustuse tugevdada järgmisel ametiajal veemajanduse kriisivalmidust kogu liidus. Ka erasektor ja kodanikuühiskonna organisatsioonid on üha enam kutsunud üles võtma vee valdkonnas ELi tasandil täiendavaid meetmeid, nagu nähtub komisjoni kõrgeimale tasandile

¹ Euroopa Keskkonnaamet (2024), „European climate risk assessment“. Nr 1/2024, <https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik (EÜT L 327, 22.12.2000, lk 1).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta direktiiv 2007/60/EÜ üleujutusrisiki hindamise ja maandamise kohta (ELT L 288, 6.11.2007, lk 27).

⁴ See on nõutav veepoliitika raamdirektiivi artikli 18 ja üleujutuste direktiivi artikli 16 kohaselt.

⁵ <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3173>

⁶ Euroopa Parlamendi 15. septembri 2022. aasta resolutsioon põua, tulekahjude ja muude äärmuslike ilmastikunähtuste tagajärgede kohta: suurem ELi panus kliimamuutuste vastasesse võitlusesse (2022/2829(RSP)), ning sellele järgnenud Euroopa Parlamendi täiskogu arutelud.

⁷ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee koondarvamus „Üleskutse sõlmida ELi sinine kokkulepe“ CCMI/209 (25. oktoober 2023).

⁸ <https://www.consilium.europa.eu/et/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>

saadetud kirjust⁹. Ülemaailmsel ja rahvusvahelisel tasandil andis tugeva tõuke ÜRO 2023. aasta veekonverents, millel EL esitas oma visiooni selle kohta, kuidas saavutada 2050. aastaks kogu maailmas veealane vastupanuvõime.

Vastuseks neile üleskutsetele teatati 2024.–2029. aasta poliitilistes suunistes järgmisele Euroopa Komisjoni koosseisule kavatsusest võtta vastu **uus Euroopa veemajanduse kriisivalmiduse strateegia**, et tugevdada Euroopa veega kindlustatust, säilitades vee kvaliteedi ja kvantiteedi ELis ja mujal, suurendades veetööstuse uuenduslikku konkurentsieelist ning tegeledes veeprobleemide algpõhjustega, nagu saastamine, bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja kliimamuutuste mõju.

Käesoleva aruande eesmärk on edastada nõukogule, Euroopa Parlamendi uuele koosseisule ning teistele ELi institutsioonidele ja sidusrühmadele värskeimat teavet vee seisundi, veevarusid mõjutavate survetegurite ja kõnealusel kahes direktiivis sätestatud keskkonnaeesmärkide saavutamiseks liikmesriikide poolt võetavate meetmete kohta. Aruanne annab ELis veega seoses esinevatest probleemidest põhjaliku ülevaate, millest lähtutakse veemajanduse kriisivalmiduse strateegia väljatöötamisel.

Lisaks, kuna veepoliitika raamdirektiivi kohaselt tuleb 2027. aastaks saavutada kõigi ELi vete hea seisund, annab käesolev aruanne ainulaadse võimaluse hinnata olukorda kohapeal ja esitada liikmesriikidele soovitusi jõupingutuste tõhustamiseks. Sama kehtib üleujutuste direktiivi kohaste üleujutusrisi maandamise eesmärkide kohta, mis on aktuaalsemad kui kunagi varem.

Kuna tegemist on esimese rakendamisaruandega pärast Euroopa roheline kokkuleppe vastuvõtmist, on liikmesriikide edusamme hinnatud ELi bioloogilise mitmekesisuse, nullsaaste ja kliimaga seotud eesmärkide ning üha puhtama ringmajanduse saavutamise seisukohast. Seetõttu on aruande ülesehituse aluseks liikmesriikide meetmete panus nende kolme omavahel seotud hädaolukorra lahendamisse.

Aruanne põhineb komisjoni hinnangul liikmesriikide koostatud ja esitatud kolmanda tsükli vesikondade majandamiskavadele (VMK) ja teise tsükli üleujutusrisi maandamise kavadele (ÜMK) aastateks 2022–2027¹⁰. Nende kavade aluseks on aastatel 2016–2021 kogutud seireandmed. See tähendab, et kuigi aruanne avaldatakse pärast roheline kokkuleppe vastuvõtmist, kirjeldatakse selles suuresti roheline kokkuleppele eelnenud olukorda. See ei kajasta eeldatavat kasu, mis tuleneb roheline kokkuleppes sätestatud teedrajavatest algatustest.

Aruandele on lisatud mitu komisjoni talituste töödokumenti, milles antakse kogu ELi hõlmav ülevaade veepoliitika raamdirektiivi, sellega seotud direktiivide ja üleujutuste direktiivi rakendamisest. Aruanne sisaldab hinnanguid konkreetsetele liikmesriikidele ja riigipõhiseid soovitusi.

Need soovitusused on aluseks liikmesriikidega peetavale struktureeritud dialoogile, mille eesmärk on oluliselt parandada kõnealuste õigusaktide rakendamist, tuginedes arvukatele suurepärasele tavadele ja saavutustele kogu ELis.

⁹ [Joint-Letter-on-the-Water-resilience-Initiative_-Final-Version-1.pdf \(euase.net\)](#).

¹⁰ Esimese tsükli VMKd hõlmasid aastaid 2009–2015. Teise tsükli VMKd ja esimese tsükli ÜMKd hõlmasid aastaid 2016–2021.

Magevee- ja mereökosüsteemid on omavahel seotud. Jõgede saastatus, settevoogude häired ja veenappus mõjutavad väga tugevalt mereökosüsteemide, eelkõige rannikualade ökosüsteemide tervist ning neist ökosüsteemidest sõltuva ühiskondliku ja majandustegevuse, näiteks transpordi, kalanduse, vesiviljeluse ja turismi elujõulisust. Veepoliitika raamdirektiivi täiendab merestrateegia raamdirektiiv, milles seatud eesmärkide saavutamiseks tuginetakse veealastele ja muudele ELi poliitikavahenditele. Tõhusa rakendamise kiirendamiseks soovib komisjon edendada integreeritumat ja sidusamat lähenemist magevee- ja mereveealaste õigusaktide rakendamisele kooskõlas nn allikast-merre-lähenemisviisiga¹¹. Seetõttu on käesolev aruanne tihedalt seotud hinnangutega liikmesriikide poolt merestrateegia raamdirektiivi alusel vastu võetud teise tsükli meetmeprogrammidele ja avaldatakse nendega samal ajal. Erilist tähelepanu on pööratud tegevuse koordineerimisele kõnealuste direktiivide rakendamisel ning seostele veepoliitika raamdirektiivi kohaste meetmete ja merestrateegia raamdirektiivi eesmärkide saavutamise vahel.

2. VMKDE JA ÜMKDE VASTUVÕTMISE JA ESITAMISE HETKESEIS

Kuigi liikmesriigid pidid oma kavad vastu võtma 2022. aasta märtsiks, tegid paljud neist seda kahjuks hilinemisega. Seetõttu algatas komisjon kohtumenetluse kõigi liikmesriikide vastu, kes õigusaktidest tulenevaid nõudeid rikkusid. Isegi käesoleva hindamise lõpuleviimise ajaks ei olnud kõik liikmesriigid oma VMKsid ja ÜMKsid vastu võtnud ja komisjonile esitanud¹². Neid riike või piirkondi seetõttu käesolevas aruandes ei käsitleta.

Seitse liikmesriiki, keda käesolev VMKde hindamine ei hõlma, on Bulgaaria, Küpros, Kreeka, Malta, Portugal, Sloveenia ja Iirimaa ning kuus liikmesriiki, keda käesolev ÜMKde hindamine ei hõlma, on Bulgaaria, Küpros, Kreeka, Malta, Portugal ja Slovakkia. Nende riikide VMKde ja ÜMKde andmed avaldatakse Euroopa Keskkonnaameti Euroopa veeteabesüsteemi (WISE) platvormil¹³ pärast seda, kui nad on oma kavad elektrooniliselt esitanud. Lisaks koostavad komisjoni talitused riigipõhised tödodokumendid, mis sisaldavad hinnangut kavadele ja riigipõhiseid soovitusi. Andmed lisatakse ka 2026. aasta nullsaaste seire- ja väljavaatearuandesse ning neid võetakse arvesse ELi elurikkuse strateegia ja kliimamuutustega kohanemise strateegia rakendamise seotud töös.

3. METOODIKA NING ANDMETE VÕRRELDAVUSEGA SEOTUD KAALUTLUSED

VMKd ja ÜMKd on põhjalikud dokumendid, mis sisaldavad sadu kuni tuhandeid lehekülgi ning mis avaldatakse riigikeeles. Nende hindamine, mis hõlmab enam kui 20 keeles esitatud ulatusliku teabe töötlemist, on väga keeruline ja töömahukas ülesanne. Komisjoni hinnangute

¹¹ Allikast-merre-lähenemisviis tähendab sellise juhtimiskorra sisseseadmist, mis suurendab koostööd ja sidusust kogu allikast-merre-süsteemi ulatuses ning vähendab põhiliste voogude (vesi, reostus, setted, materjalid, elustik, ökosüsteemi teenused) muutumist ning mille tulemuseks on magevee-, ranniku-, kaldavee-, ülemineku- ja merekeskkonna mõõdetav paranemine majanduslikus, sotsiaalses ja keskkonnamõõttes. Selle lähenemisviisiga käsitletakse kogu allikast-merre-süsteemi, rõhutades keskkonnavalaseid, sotsiaalseid ja majanduslikke seoseid üles- ja allavoolu ning stimuleerides tegevuse koordineerimist sektorite ja segmentide vahel.

¹² Bulgaaria, Küpros, Kreeka, Malta ja Portugal ei esitanud käesolevas aruandes sisalduvas hinnangus arvessevõtmiseks määratud tähtjaks (30. september 2023) oma VMKsid ega ÜMKsid. Sloveenia ja Iirimaa esitasid ainult ÜMKd ning Slovakkia esitas ainult VMKd. Hispaania ei esitanud Kanaari saarte VMKsid.

¹³ <https://water.europa.eu/freshwater>.

kvaliteet sõltub liikmesriikide aruannete kvaliteedist. Mittetäielik või puudulik aruandlus võib põhjustada ebaõigeid ja/või mittetäielikke hinnanguid.

Elektroonilise aruandluse¹⁴ puudumine või WISE andmebaasis¹⁵ elektroonilise aruandluse osaline esitamine mõne liikmesriigi poolt¹⁶ muutis hindamise komisjoni jaoks veelgi keerulisemaks. See olukord on osaliselt tingitud liikmesriikide tehnilistest raskustest Euroopa Keskkonnaameti aruandlusplatvormi kasutamisel ja osaliselt liikmesriikide ebapiisavatest edusammudest veeandmete digiteerimisel. Seetõttu pidi komisjon hindamisel tuginema teabele ja andmetele, mis osaliselt olid kättesaadavad digitaalses, kergesti võrreldavas vormingus ning osaliselt VMKdest, ÜMKdest ja muudest asjakohastest allikatest käsitsi välja võetud.

Lisaks eeltoodule tuleks käesoleva aruande lugemisel silmas pidada, et praeguste, 2022.–2027. aasta VMKde hindamise tulemuste võrreldavust eelmise perioodi (2016–2021) tulemustega piiravad mitmesugused tegurid, mis on järgmised.

- 1) Mõni liikmesriik on osa oma veekogudest olulisel määral ümber liigitanud ja ümber piiritlenud ning mõnel juhul on selle tulemuseks veekogude koguarvu märkimisväärne muutumine.
- 2) Kuna seiresüsteemide geograafiline katvus on liikmesriikides märkimisväärselt paranenud, on vähenenud varem teadmata seisundiga veekogude arv.
- 3) Lisaks on kasvanud liikmesriikide seireprogrammides käsitletavate ainete arv¹⁷ ning mõned kvaliteedistandardid on alates eelmisest aruandest muutunud rangemaks.

Riikide erinevad lähenemisviisid selliste saasteainete kindlaksmääramisele ja seirele, mis ei ole probleemiks kogu ELis, vaid ainult mõnes paigas (nn vesikonnaspetsiifilised saasteained), võivad hinnangut suurel määral mõjutada. Ühise saasteainete kogumi kõrval seiratakse mõnes riigis palju rohkem täiendavaid saasteaineid kui teistes.

4. MILLINE ON ELi VEEKOGUDE SEISUND?

Käesolevas aruandes esitatud hinnang kolmanda tsükli VMKdele hõlmab 20 liikmesriiki ning ligikaudu 90 % ELi pinnaveekogudest (jõed, järved ning ülemineku- ja rannikuveed) ja sarnase protsendi ELi põhjaveekogumitest (ehk ligikaudu 97 000 pinnaveekogu ja 15 000 põhjaveekogumit).

Lisateavet Euroopa veekogude seisundi kohta leiab Euroopa Keskkonnaameti selleteemalisest 2024. aasta aruandest,¹⁸ mis avaldati 15. oktoobril 2024. Tuleb siiski tähele panna, et Euroopa

¹⁴ Elektroonilise aruandluse vormi ja aruandlussuunised töötasid liikmesriigid, sidusrühmad ja komisjon välja ühiselt koostööprotsessi raames, mida nimetatakse ühiseks rakendusstrateegiaks.

¹⁵ <https://water.europa.eu/freshwater>.

¹⁶ Itaalia, Saksamaa ja Belgia puhul põhines analüüs mittetäielikul elektroonilisel aruandlusel, mida täiendasid mõne VMK kohta PDF-vormingus esitatud andmed. Kuna Taani, Soome, Ungari, Luksemburg, Poola, Slovakkia ja Rootsi kas ei esitanud andmeid elektrooniliselt või tegid seda palju hiljem pärast PDF-dokumentide esitamist, põhineb nende riikide puhul analüüs ainult (või peamiselt) PDF-dokumentidel.

¹⁷ Mõni liikmesriik on seisundi hindamiseks seiranud ja käsitletud mitte ainult 2013. aastal lisatud 12 uut prioriteetset ainet (kuigi selle nõude täitmise tähtaeg on alles 22. detsembril 2027), vaid lisaks ka aineid, mis kuulusid algselt kindlaks määratud 33 prioriteetse aine hulka ja mida nad varem ei käsitletud, kuigi oleks pidanud käsitlema.

Keskkonnaameti aruanne hõlmab teistsugust ja veidi väiksemat liikmesriikide rühma (19 liikmesriiki), kuna selle aluseks on üksnes platvormil WISE esitatud elektroonilised andmed.

Liikmesriikide teadmised veekogude seisundi kohta on kasvanud. Seiresüsteemide geograafiline katvus on enamikus liikmesriikides oluliselt paranenud ning hõlmatud bioloogiliste ja keemiliste veekvaliteedielementide arv on suurenenud. Samuti on suurenenud liikmesriikides seiratavate prioriteetsete ainete¹⁹ arv²⁰ ja mõnel juhul on kvaliteedistandardid pärast viimast aruannet muutunud rangemaks. Sellele vaatamata esineb mõnes liikmesriigis teatavate ainete seires endiselt lünki²¹ ning liikmesriikide poolt prioriteetsete ainete seireks kasutatavate meetodite erinevuste tõttu ei pruugi tulemused alati olla võrreldavad. Liikmesriigid teavad oma veekogude omaduste ja seisundi kohta varasemast märksa rohkem. Varem tundmatuid või avastamata jäänud probleeme on nüüd hakatud avastama ja mõnikord selgub selliste avastuste tõttu, et vee seisund on halb²². Ometi on 20 hinnatud liikmesriigist kolmes liikmesriigis valdav enamus pinnaveekogusid endiselt teadmata keemilise seisundiga, ehkki veepoliitika raamdirektiivi jõustumisest on möödunud üle kahe aastakümne. Need on Leedu (94,6 % pinnaveekogudest teadmata seisundiga), Taani (92,5 %) ja Eesti (82,7 %).

Samal ajal näitab hindamine selgelt, et kuigi veepoliitika raamdirektiiviga on ette nähtud teatavad ühised seireelemendid, on liikmesriikide **seiretavad ja -sagedus ning mõõdetavad parameetrid** väga erinevad. See on suur probleem seisundile antud hinnangute võrreldavuse seisukohast.

Lisaks nendele erinevustele ja vaatamata edusammudele esineb **ökoloogilise seisundi seires endiselt suuri puudujääke** nii ruumilise katvuse kui ka hinnangute usaldusväärsuse osas. Samavõrd tähelepanuväärne on asjaolu, et parameetrite empiirilise seire asemel kasutavad liikmesriigid väga sageli eksperdihinnangut või ekstrapoleerimist sarnase surve all olevate veekogude rühmale.

Milline on pinnaveekogude ökoloogiline seisund või ökoloogiline potentsiaal?

Komisjon järeltab, et kolmanda tsükli VMKdes (2022–2027) esitatud ja peamiselt aastatest 2016–2021 pärinevate andmete põhjal näivad 39,5 % Euroopa pinnaveekogudest olevat heas ökoloogilises seisundis või hea ökoloogilise potentsiaaliga²³. See näitaja on ligikaudu sama (39,1 %) kui see, millest samad riigid teatasid teise tsükli VMKdes (2016–2021), milles

¹⁸ Euroopa Keskkonnaameti aruanne 7/2024 „Europe's state of water 2024. The need for improved water resilience“ (<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>).

¹⁹ Ained, mis põhjustavad veekeskkonnale või veekeskkonna kaudu märkimisväärset ohtu ning mis on loetletud keskkonnakvaliteedi standardite direktiivis (muudetud 2013. aastal) ja põhjaveedirektiivis.

²⁰ Mõni liikmesriik on seisundi hindamiseks seiranud ja käsitlenud mitte ainult 2013. aastal lisatud 12 uut prioriteetset ainet (kuigi selle nõude täitmise tähtaeg on alles 22. detsembril 2027), vaid lisaks ka aineid, mis kuulusid algselt kindlaks määratud 33 prioriteetse aine hulka ja mida nad varem ei käsitlenud, kuigi oleks pidanud käsitleva.

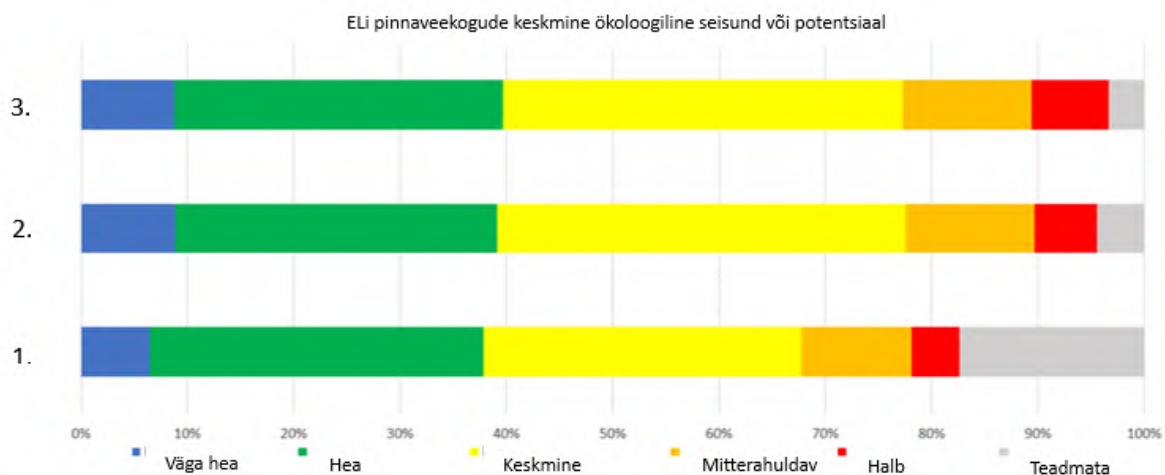
²¹ Kõige sagedamini jäävad seirest välja lühiajalised klooritud parafiinid. Teised ained, mida kõik seireprogrammid ei hõlma, olid diuroon, kinoksüfeen ja tributüültina. VMKdest saadud tagasiside kohaselt oli nende ainete väljajätmine peamiselt tingitud analüüsimise tehnilistest probleemidest või analüüsimiseks vajalike standardite puudumisest.

²² Setetes ja elusliikides esineva saaste seire pikaajalise suundumuse hindamiseks on liikmesriikides ja liikmesriigiti endiselt erinev ning suures osas puudulik.

²³ Hea ökoloogiline potentsiaal on eesmärk, mis tuleb saavutada oluliselt muudetud veekogude ja tehisveekogude puhul.

kasutati peamiselt 2009.–2015. aasta andmeid²⁴. See on kooskõlas nitraadidirektiivi alusel tehtud järeltustega, mille kohaselt on kogu ELis eutrofeerunud 36 % jõgedest, 32 % järvedest, 31 % rannikuvetest, 32 % üleminekuvetest ja 81 % merevetest²⁵.

Joonis 1. Muutus hinnangus ELi pinnaveekogude ökoloogilisele seisundile esimese, teise ja kolmanda tsükli VMKde põhjal (allikas: platvorm WISE Freshwater ja andmekaeve PDF-dokumentidest)

Kui mõnes liikmesriigis on täheldatud olukorra mõningast paranemist, siis teiste liikmesriikide esitatud andmete kohaselt ei ole hea või väga hea ökoloogilise seisundi või ökoloogilise potentsiaaliga pinnaveekogude osakaal kasvanud või on koguni oluliselt vähenenud. Heas ökoloogilises seisundis või hea ökoloogilise potentsiaaliga veekogude arvu märkimisväärselt vähenemisest teatasid Poola (–22,9 %), Leedu (–15,5 %), Slovakkia (–14,9 %), Tšehhi (–13,3 %), Horvaatia (–9,1 %) ja Eesti (–7,6 %). Vähenemine võib suuresti olla tingitud sellest, et eelmise tsükliga võrreldes on nende riikide teadmised ja arusaam oma veekogude seisundist muutunud märksa paremaks.

Kuigi heas või väga heas ökoloogilises seisundis veekogude osakaal kasvas üldiselt vähe, on julgustav, et võrreldes VMKde kahe eelmise tsükliga (2009–2015 ja 2016–2021) on teatavad bioloogilised ja keemilised kvaliteedinäitajad paranenud. See võib kajastada varasemate meetmete rakendamise positiivset mõju. Nimelt nähtub Euroopa Keskkonnaameti hiljutisest 2024. aasta aruandest²⁶ veekogude seisundi kohta, et järvedes on paranenud fütoplanktoni, põhjataimestiku ja selgrootute seisund ning jõgedes ja üleminekuvetes on märgatavalt paremaks muutunud selgrootute põhjaloomade seisund. Kuigi see osaline paranemine on tähelepanuväärne, ei piisa sellest veekogude üldise seisundi paranemiseks ning sellega seotud tervise- ja keskkonnariskide vähenemiseks. Lisaks jäetakse selline osaline paranemine enamasti tähelepanuta, kuna veepoliitika raamdirektiivi kohaselt kohaldatakse põhimõtet „kõik või mitte midagi“, mis tähendab, et veekogu on heas seisundis ainult siis, kui kõiki bioloogilisi ja keemilisi kvaliteedielemente hinnatakse vähemalt „heaks“.

²⁴ Andmed platvormilt WISE Freshwater (<https://water.europa.eu/freshwater>).

²⁵ Vt Euroopa Komisjoni 2021. aasta aruanne nitraadidirektiivi rakendamise kohta, lk 5, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC1000>.

²⁶ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>

See osaline ja tähelepanuta jäetud paranemine võib vähemalt osaliselt selgitada seda, miks kolmanda tsükli VMKdes (mis hõlmavad aastaid 2022–2027) esitatud hinnang ökoloogilisele seisundile on võrreldes eelmise aruandega, milles hinnati teise tsükli VMKsid (mis hõlmasid aastaid 2016–2021), üldiselt vähe paranenud. Lisaks teadmiste ja täpsuse suurenemisele, millele viidati eespool, võib edusammude vähesus olla tingitud ka aluseks olevate survetegurite võimalikust suurenemisest, meetmete ebapiisavusest ja kavandatud meetmete rakendamise aeglusest.

Seda arvesse võttes ei ole üllatav, et enamik liikmesriike märkis, et nad ei looda saavutada 2027. aastaks kõigi oma veekogude head ökoloogilist seisundit või head ökoloogilist potentsiaali.

Liikmesriigid on teinud märkimisväärseid edusamme veekogude eri liikide jaoks võrdlustingimuste²⁷ kehtestamisel. Need tingimused on vajalikud selleks, et panna paika võrdlusalused ning mõõta inimtegevuse mõju bioloogilistele, füüsikalise-keemilistele ja hüdro-morfoloogilistele elementidele. Lisaks on ELi tasandil tehtud suuri edusamme tänu interkalibreerimisele,²⁸ millega ühtlustatakse hea ökoloogilise seisundi riiklikud klassifikatsioonid. **ELi tasandil esineb ühtlustamisel siiski veel puudujääke**, mis raskendavad üldisele seisundile antud hinnangute võrdlemist.

Milline on pinnaveekogude keemiline seisund?

Hea keemilise seisundi saavutamine näitab liikumist **nullsaaste saavutamise** poole. Sarnaselt eelmisele aruandlustsüklile on pinna- ja põhjavee vahel väga suur erinevus, kusjuures viimane on sageli paremini kaitstud.

Kolmanda tsükli VMKdes esitatud teabest nähtub, et 2021. aastal oli heas keemilises seisundis vaid 26,8 % pinnaveekogudest, samas kui 2015. aastal oli selliseid veekogusid 33,5 %. See näib osutavat veekogude seisundi märkimisväärsele halvenemisele.

Kui mõningates liikmesriikides on heas seisundis pinnaveekogude osakaal võrreldes 2015. aastaga jäänud samaks või veidi kasvanud, siis mõnes teises liikmesriigis on see vähenenud, mõnel juhul oluliselt. Viimane kehtib näiteks Leedu (–98,7 %), Soome (–49,5 %), Poola (–34,2 %), Tšehhi (–29,9 %), Madalmaade (–29,8 %), Slovakkia (–26,3 %), Horvaatia (–11,4 %) ja Läti (–10,6 %) kohta.

Olukorra halvenemine võib suuresti olla tingitud paremast seirest ja parematest teadmistest üldlevinud püsivate, bioakumuleeruvate ja toksiliste ainete kohta, suurtest muutustest veekogude piiritlemisel ja rangematest standarditest mõne aine puhul.

Pinnaveekogude puhul tuleneb märkimisväärne nõuetele mittevastavus peamiselt üldlevinud püsivatest, bioakumuleeruvatest ja toksilistest ainetest. Kõige levinumad neist ühenditest on **elavhõbe** ja **polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud**. Neid esineb juba suurtes kogustes, mis tulenevad nii jääk- kui ka uuest reostusest, mis satub jätkuvalt veekeskonda fossiilkütuste ja muude kütuste põletamisel õhku eralduvate saasteainete tõttu. Veel ühe

²⁷ Veepoliitika raamdirektiivis on ökosüsteemi võrdlustingimused määratletud kui tingimused, mis valitsevad siis, kui inimtegevusest tingitud häiringud (praktiliselt) puuduvad.

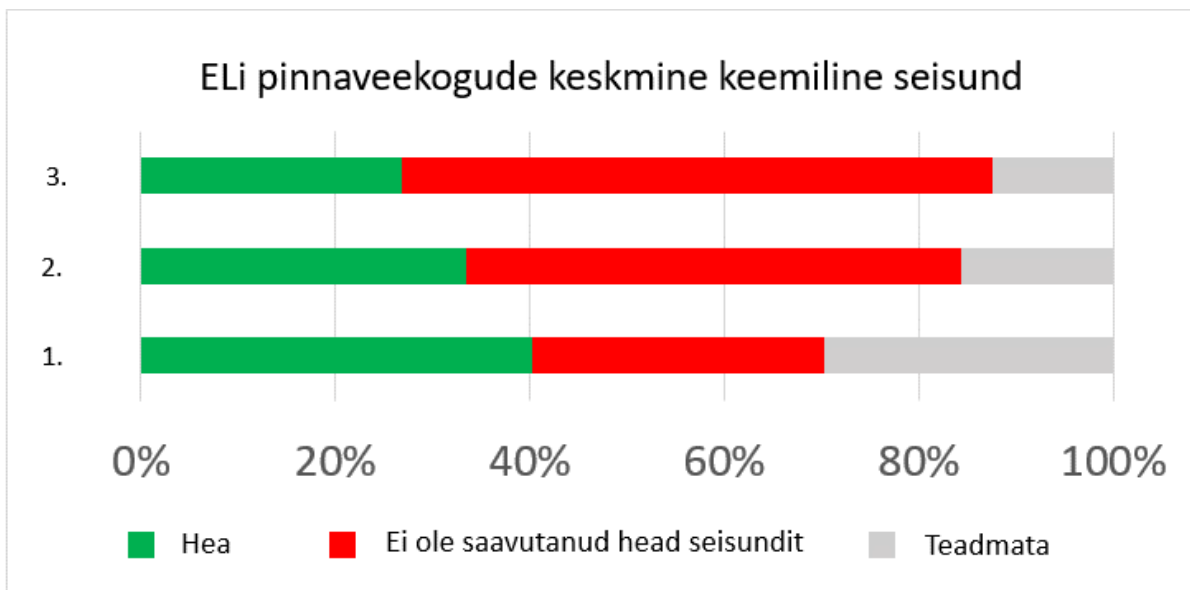
²⁸ ELT L, 2024/721, 8.3.2024: <http://data.europa.eu/eli/dec/2024/721/oj>.

üldlevinud püsivate, bioakumuleeruvate ja toksiliste ainete suure rühma moodustavad **polübroomitud difenüüleetrid**, mida kasutatakse laialdaselt värvides, plastides, mööbli vahtpolstris, tekstiilides, ehitusmaterjalides ja tööstusprotsessides. Nendel „tavapärasel kahtlusalustel“ on keemilise seisundi klassifitseerimisele väga suur mõju, sest keskkonna võime ise end nendest väga sagedastest ja püsivatest saasteainetest puhastada on piiratud. Ilma nende üldlevinud püsivate, bioakumuleeruvate ja toksiliste ühenditeta oleks hea keemilise seisundi saavutanud 81 % pinnaveekogudest, mis on ligikaudu sama protsent kui eelmises aruandlutsükklis.

Muud ained, mis põhjustavad keskkonnakvaliteedi standardite ületamist ega võimalda saavutada head keemilist seisundit, on liikmesriigiti erinevad. Üldlevinud ainete hulka, mille tõttu ei saavutata head seisundit, kuuluvad aga endiselt sageli **metallid** (näiteks plii, kaadmium ja nikkel, mis on tavaliselt seotud kaevandamisjäätmetega, olme- ja tööstusreoveega ning asulate äravooluveega), **biotsiidid** ja **pestitsiidid** (tributüültina, kloropüriifoss) ja **mõned püsivad orgaanilised saasteained** (näiteks heksaklorobenseen), ehkki mõne sellise aine kasutamine on juba aastaid keelatud.

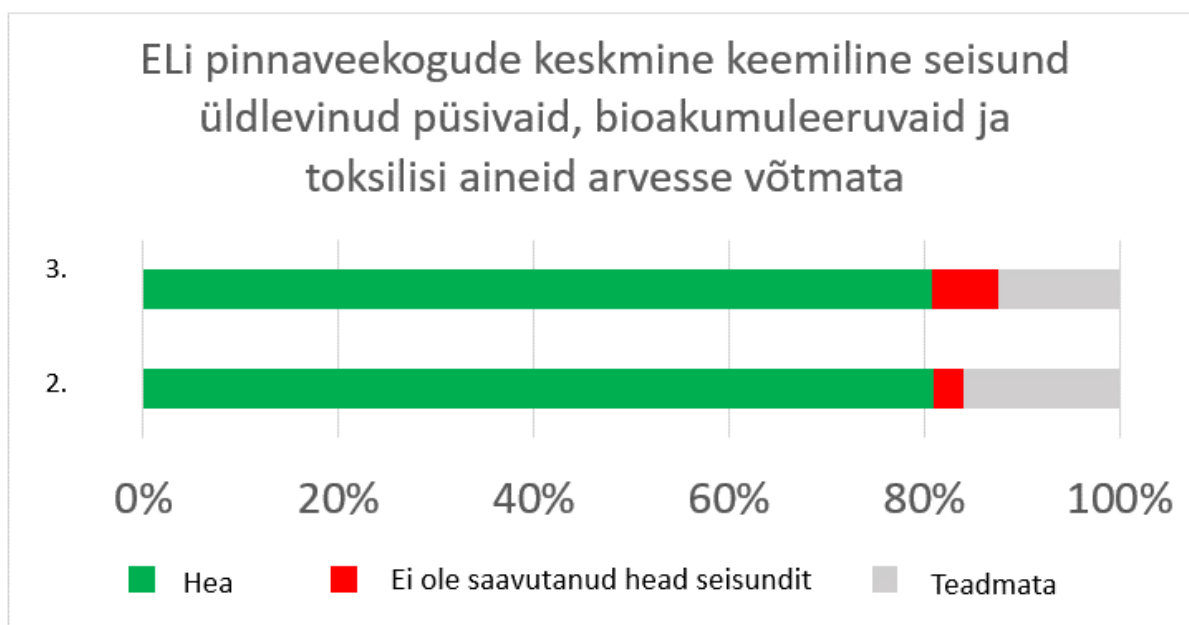
Tuleb märkida, et üldlevinud püsivad, bioakumuleeruvad ja toksilised ained on jätkuvalt ka põhjus, miks 80 % merealadel ei suudeta saavutada merestrateegia raamdirektiivi kohast hea keskkonnaseisundi eesmärki saastatuse seisukohast²⁹.

Joonis 2. Muutus hinnangus ELi pinnaveekogude keemilisele seisundile esimese, teise ja kolmanda tsükli VMKde põhjal (kõik ained, sealhulgas üldlevinud püsivad, bioakumuleeruvad ja toksilised ained) (allikas: platvorm WISE Freshwater ja andmekaeve PDF-dokumentidest)

²⁹ Komisjoni aruanne „Esimene nullsaaste seire- ja väljavaatearuanne. Puhtama õhu, vee ja mulla saavutamise viisid Euroopas“ (COM(2022) 674 final, 8.12.2022).

Joonis 3. Muutus hinnangus ELi pinnaveekogude keemilisele seisundile teise ja kolmanda tsükli VMKde põhjal (üldlevinud püsivaid, bioakumuleeruvaid ja toksilisi aineid arvesse võtmata) (allikas: platvorm WISE Freshwater ja andmekaeve PDF-dokumentidest)

Milline on põhjaveekogumite keemiline seisund?

Kolmanda tsükli VMKdes esitatud teabe põhjal oli 2021. aastal 86 % **põhjaveekogumitest** heas keemilises seisundis. Seega on olukord mõnevõrra paranenud, võttes arvesse, et 2015. aastal oli see näitaja sama riikide rühma puhul 82,2 %.

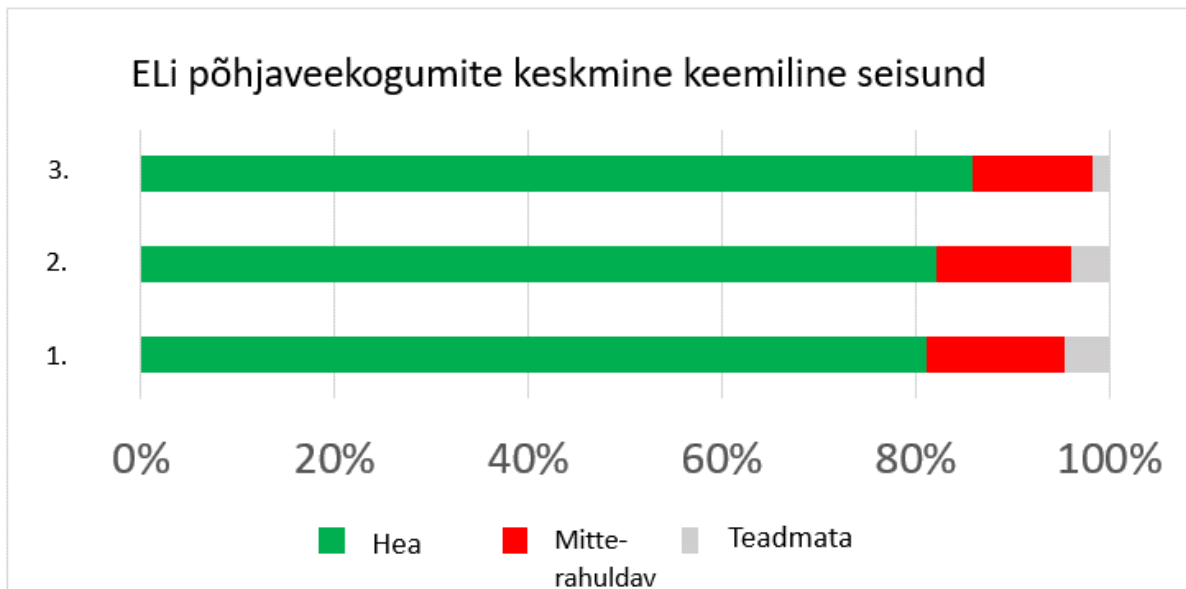
Kõige sagedamini teatatud saasteained, mis põhjustavad halba keemilist seisundit, on **nitraadid**³⁰. Need pärinevad peamiselt intensiivsest põllumajandusest ja loomakasvatusest, kus kasutatakse ebaõigesti või ülemääraselt väetisi ja läga/sõnnikut, mis sisaldavad lämmastikku ja fosforit. Nii on see 17 liikmesriigi puhul 20st. Ainult Eesti, Läti ja Leedu ei ole teatanud, et nitraadid on põhjus, mille tõttu ei saavutata põhjavee head keemilist seisundit. **Pestitsiidide** ja nende metaboliitide tõttu ei saavutata head keemilist seisundit üheksas liikmesriigis (Austria, Belgia, Tšehhi, Taani, Eesti, Prantsusmaa, Luksemburg, Madalmaad ja Hispaania). **Fosfaat** ja **ammoonium**, mis samuti pärinevad peamiselt intensiivsest põllumajandusest ja loomakasvatusest, põhjustavad samuti halba keemilist seisundit ja neil on eriti suur mõju näiteks Slovakkias ja Tšehhis.

Muude ainetena, mille tõttu on väiksem hulk põhjaveekogumeid halvas keemilises seisundis (mõne liikmesriigi andmete kohaselt alla 10 %), nimetati looduslikult esinevaid saasteaineid, nagu kloriid, sulfaat, kaalium, raud ja orgaanilise süsiniku kogusisaldus. Tööstuslikke lahusteid, polütsüklilisi aroomaatseid süsivesinikke, metüül-tert-butüületrit (mida kasutatakse peamiselt kütuselisandina) ja anioonseid pindaktiivseid aineid (mida kasutatakse sageli

³⁰ Euroopa Keskkonnaameti andmetel ei ole ELi põhjaveekogumite keskmine nitraadisaldus alates 2021. aastast märkimisväärselt muutunud (EEA, 2023).

seepides ja detergentides) nimetatakse halva seisundi põhjustena harvem (kuid neist teatasid Soome, Prantsusmaa, Itaalia ja Läti).

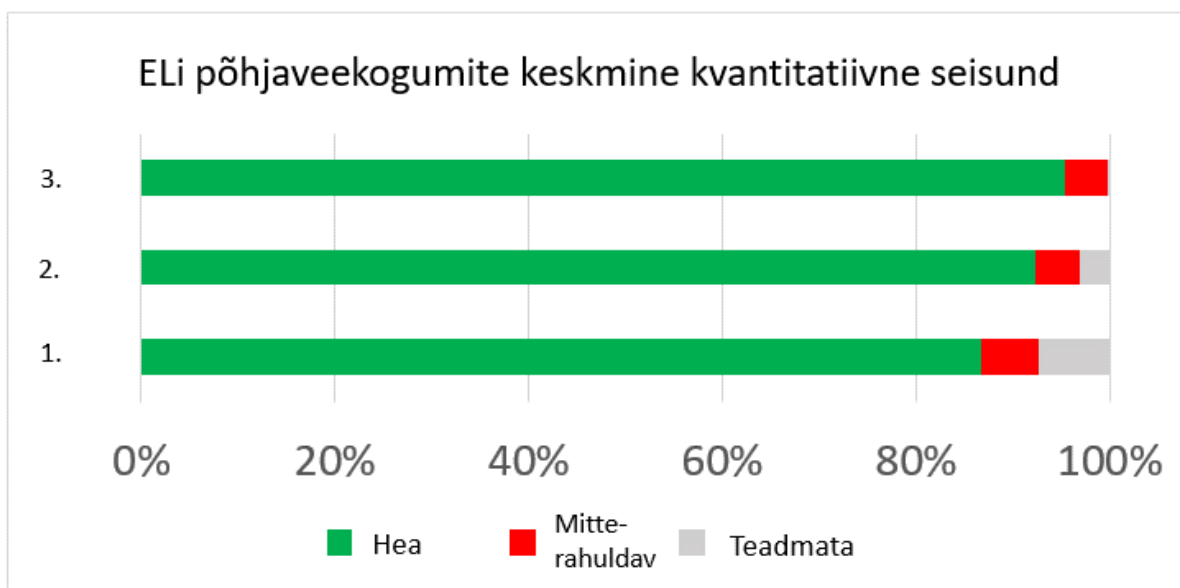
Joonis 4. Muutus hinnangus ELi põhjaveekogumite keemilisele seisundile esimese, teise ja kolmanda tsükli VMKde põhjal (allikas: platvorm WISE Freshwater ja andmekaeve PDF-dokumentidest)

Põhjaveekogumite kvantitatiivne seisund – kas neis on piisavalt vett?

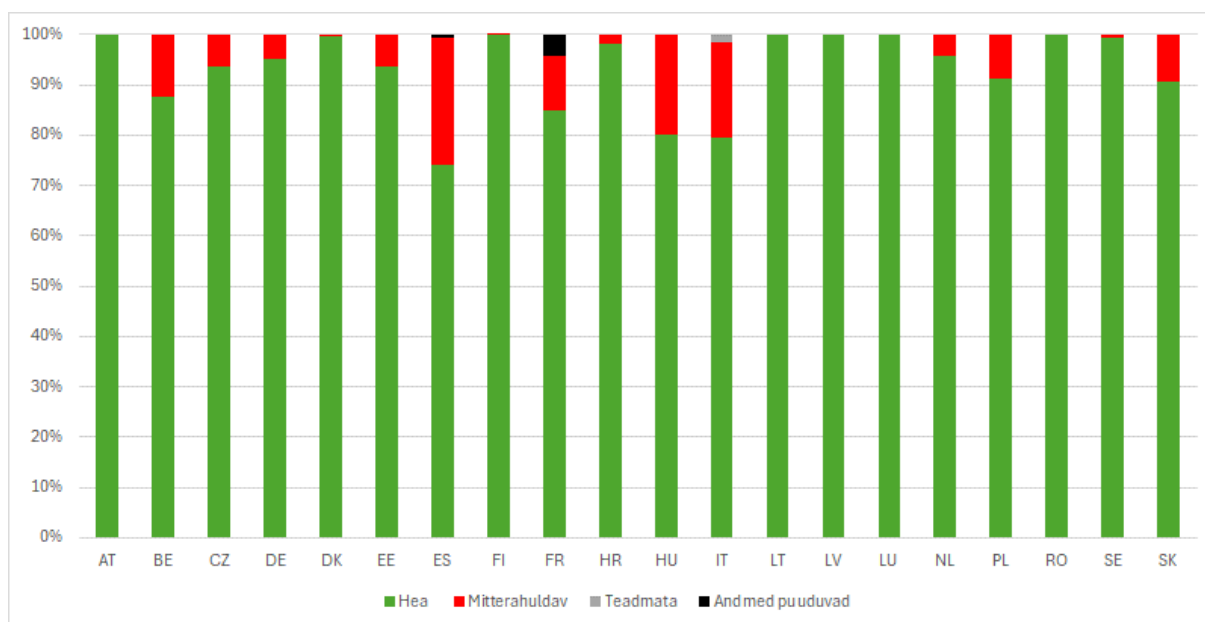
Samade liikmesriikide rühma põhjaveekogumite kvantitatiivse seisundi võrdlus osutab olukorra mõningasele paranemisele: kui aastatel 2009–2015 oli heas seisundis 92,4 % põhjaveekogumitest, siis aastatel 2016–2021 oli selliseid põhjaveekogumeid 95 %. Esitatud andmed näitavad, et põhjaveekogumite (mis moodustavad suure osa ELi varudest) täitumine näib enamasti olevat tagatud. Kuigi see võib viidata sellele, et kliimamuutused ei ole ELi põhjavett (veel) mõjutanud, tuleb rõhutada, et kõik liikmesriigid ei võta piisavalt arvesse põhjaveest sõltuvate ökosüsteemide vajadusi ning et see 2021. aastal täheldatud olukord ei kajasta järgnenud – selle sajandi kõige kuivematel – aastatel avaldunud mõju.

Joonis 5. Muutus hinnangus ELi põhjaveekogumite kvantitatiivsele seisundile esimese, teise ja kolmanda tsükli VMKde põhjal (allikas: platvorm WISE Freshwater ja andmekaeve PDF-dokumentidest)

Käesolevas aruandes käsitletud 20 liikmesriigi vahel on aga märkimisväärsed geograafilised erinevused (vt joonis 6).

Joonis 6. Ülevaade põhjaveekogumite kvantitatiivsest seisundist 2021. aastal liikmesriikide kaupa

84 %-l tuvastatud juhtudest ei saavutanud põhjaveekogumid head kvantitatiivset seisundit, sest põhjaveekihist võetakse rohkem vett, kui selle looduslik täitumisvõime lubaks. Hea kvantitatiivse seisundi puudumise muude põhjuste hulka kuuluvad soolase vee sissetung (25 %) ning mõju põhjaveekogumitega seotud veeökosüsteemidele (20 %) ja sõltuvatele maismaaökosüsteemidele (9 %).

Peaaegu kõik kolmanda tsükli VMKd esitanud liikmesriigid³¹ viisid oma VMKde koostamisel läbi **veebilansi hindamise**,³² kusjuures enamik neist hindas ka pikaajalisi suundumusi. Vastupidiselt põhjaveedirektiivi sätetele ei võta aga liikmesriigid põhjaveekogumite kvantitatiivse seisundi hindamisel alati arvesse **põhjaveega seotud veeökosüsteemide ja põhjaveest sõltuvate maismaaökosüsteemide** vajadusi. See on oluline puudujääk, sest inimtegevus, mis muudab põhjavee taset, võib oluliselt mõjutada pinnaveekogude seisundit või kahjustada väärtuslikke ökosüsteeme, näiteks märgalasiid.

Liikmesriikide poolt viimases kolmes rakendustsükli esitatud teabe kohaselt on suur osa nende põhjaveekogumitest heas kvantitatiivses seisundis. See on aga vastuolus veenappuse suurenemisega kogu ELis ja täheldatud suurenenud sõltuvusega põhjaveekogumitest, mida kasutatakse avalike teenuste osutamiseks ja kastmiseks, mis toob kaasa suurema veevõtu³³. See toob esile, kui oluline on, et liikmesriigid kohaldaksid paremini kokkulepituid meetodeid kvantitatiivse seisundi hindamiseks, arvestades nõuetekohaselt hooajalisi erinevusi ja kliimamuutuste kiirenevat mõju, tuginedes seejuures vähem ajaloolistele suundumustele ning võttes täiel määral arvesse põhjavee rolli jõgede ja ökosüsteemide toetamisel. Üksnes põhjavee tasemel põhinev hindamine ei ole piisav³⁴. Nagu Euroopa Keskkonnaamet on märkinud, osutab olukord ka sellele, et võib olla vaja seniseid meetodeid muuta.

Mitu liikmesriiki eeldavad olukorra halvenemist, prognoosides, et nende põhjaveekogumite arv, mille puhul on oht, et 2027. aastaks ei saavutata head kvantitatiivset seisundit, suureneb mõnel juhul üsna märkimisväärselt (vt joonis 7).

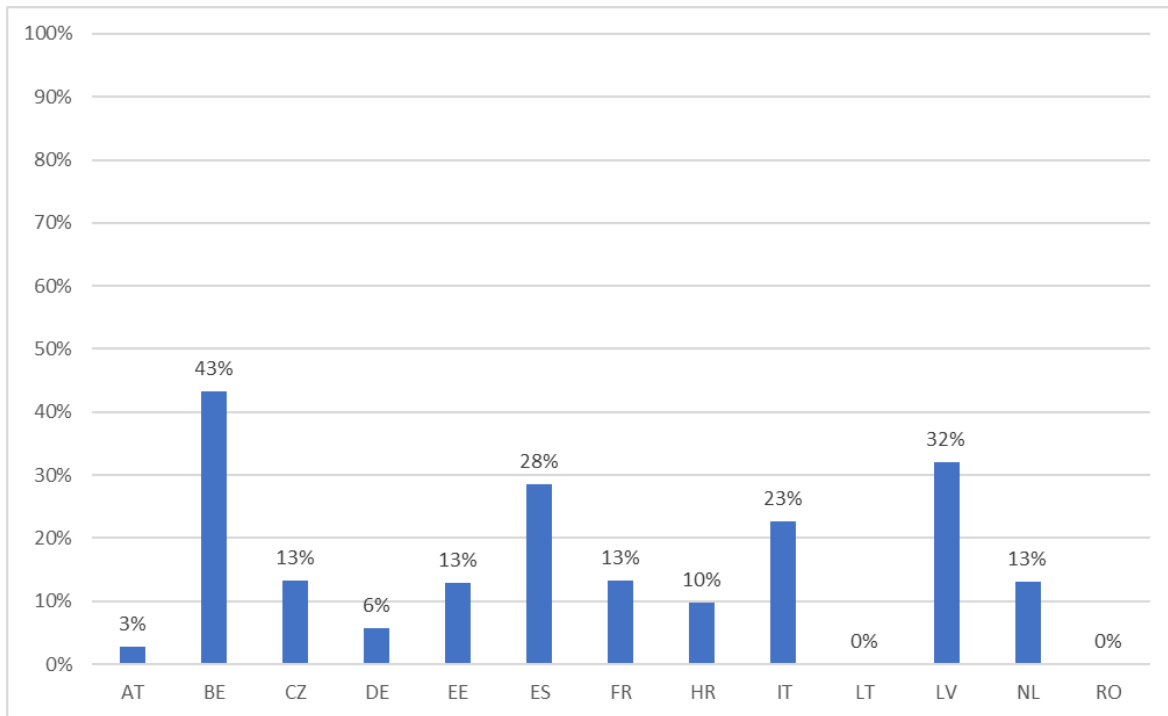
Joonis 7. Nende põhjaveekogumite osakaal, mille puhul liikmesriigid on teatanud ohust, et 2027. aastaks ei saavutata head kvantitatiivset seisundit (ainult elektroonilise aruandluse esitanud riigid)

³¹ Välja arvatud Luksemburg, kus see hindamine on käimas.

³² Veebilans on jaotamiseks kättesaadav veekogus, mille arvutamiseks sissevoolust konkreetsesse vesikonda või alamvesikonda lahutatakse väljavool.

³³ Euroopa Keskkonnaameti andmetel suurenes põhjavee osakaal kogu veevõtus 2000. aasta 19 %-lt 2019. aastaks 23 %-le.

³⁴ Vt ühise rakendusstrateegia juhenddokument nr 18.

- **Tekstikast 1. Miks on EL ikka veel nii kaugel veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamisest?**
- Veepoliitika raamdirektiivi rakendamine on aastate jooksul järk-järgult parandanud teadmisi ja arusaamist ELi jõgede, järvede, üleminekuvete, rannikuvete ja põhjaveekogumite seisundist. Mõningad eespool kirjeldatud suundumused on osaliselt selgitatavad nende paremate teadmistega.
- Ent nagu põhjalikult dokumenteeriti veepoliitika raamdirektiivi 2019. aasta toimivuskontrolli³⁵ käigus, on paljud tegurid takistanud (ja takistavad siiani) selle direktiivi tõhusat rakendamist ning kuulunud põhjuste hulka, miks on edasilükkumine alates direktiivi vastuvõtmisest olnud üldiselt aeglane. Need tegurid on järgmised:
 - survetegurite ja liikmesriikide konkreetsetele oludele vastava juhtimisraamistiku loomiseks vajalike jõupingutuste hilinevad kindlakstegemine või alahindamine;
 - veekogudele avalduva üldise surve ebapiisav vähendamine, eriti sellise surve puhul, mis on seotud hajureostusega (erinevalt punktreesuse vähendamisel saavutatud suhtelisest edust) ja elupaikade seisundi halvenemisega (millega seoses oleks väga vaja võtta taastamismeetmeid, et tegeleda minevikust tuleneva survega, sealhulgas hüdro-morfoloogiliste muutuste ja jääkreostusega);
 - aeglus tulemuslike poliitikameetmete rakendamisel, mille põhjus on asjaolu, et sageli ei põhine liikmesriikide meetmeprogrammid piisaval määral survetegurite ja mõjude analüüsil, vaid neis kaldutakse tuginema lihtsatele tehnoloogilistele lahendustele, mis on suunatud punktreesusele, kuid jätvavad teised reostusallikad suuresti tähelepanuta;
 - asjaomaste poliitikameetmete vähene sidusus – veekogude hea seisund sõltub olulisel määral ka veealaste eesmärkide integreerimisest teistesse poliitikavaldkondadesse, nagu põllumajandus, energeetika ja transport;

³⁵ SWD(2019) 439 final, lk 116.

- vee hea seisundi saavutamise meetmed ei ole erinevalt muust majandustegevusest prioriteetsed;
- valdav tuginemine põhimeetmetele,³⁶ mitte veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks piisavas ulatuses rakendatavatele täiendavatele meetmetele;
- aeg, mis loodusel kulub meetmetele reageerimiseks, enne kui saavutatakse eeldatud tulemused;
- üha tuntavam kliimamuutuste mõju (st veetemperatuuri tõus);
- puudulik rahastamine ja piiratud haldussuutlikkus.

5. JUHTIMINE JA VALDKONDADEVAHELISED ASPEKTID

Asjakohane juhtimine on liikmesriikide keerukate veemajandussüsteemide tõrgeteta toimimiseks hädavajalik, sest need süsteemid sõltuvad mitme erineva haldustasandi ja mõjutatud osapoolte kaasamisest. Kõik liikmesriigid on määranud iga valglapiirkonna jaoks **pädevad asutused**. Nende piirkondadega tegelevad sageli mitu ametiasutust, kes vastutavad VMKde eri aspektide eest. Samuti on kõik liikmesriigid määranud pädevad asutused üleujutuste direktiivi rakendamiseks. Need võivad erineda veepoliitika raamdirektiivi alusel määratud asutustest ning mõningates liikmesriikides ei lange üleujutuste direktiivi kohaselt määratud majandamisüksused kokku valglapiirkondade jaoks määratud üksustega.

Kooskõlas üleujutuste direktiiviga on paljud liikmesriigid märkinud, et ÜMKd ja VMKd töötati välja koordineeritult ja mõnel juhul samaaegselt³⁷. Enamik liikmesriike korraldas oma VMKde ja ÜMKde koostamisel ühise konsulteerimise³⁸ ning mõni liikmesriik koondas need kaks kava üheks kavaks. Merestrateegia raamdirektiivi kohaste meetmeprogrammide osas on olukord liikmesriigiti selgelt ebahätlasem. Vaid üksikute liikmesriikide puhul oli veepoliitika raamdirektiivi ja merestrateegia raamdirektiivi kohaste meetmeprogrammide väljatöötamine selgelt koordineeritud nii protsessi, sisu kui ka samadele surveteguritele reageerimiseks võetavate meetmete sidususe osas. Paralleelne merestrateegia raamdirektiivi kohane aruandlus teise tsükli meetmeprogrammide kohta³⁹ osutab samuti vähesele koordineerimisele. Seega on tegemist valdkonnaga, kus liikmesriigid peavad suurendama jõupingutusi, et rakendada **allikast-merre-läheneviisi**.

Kuigi **koordineerimismehhanismid** on üldiselt olemas, ei ole need enamasti piisavad selleks, et tagada eri valitsemistasandite tegevuse täielik koostoime ja asjakohane kooskõla (näiteks ei ole piisavalt ühtlustatud lähenemisviise veepoliitika raamdirektiivi rakendamisele riigi tasandist madalamal tasandil). Koordineerimine muu valdkondliku poliitikaga (nt põllumajandus, energeetika) on samuti ebapiisav, eriti meetmete osas, mis on vajalikud kõige olulisemate survetegurite kõrvaldamiseks. Kuigi veepoliitika raamdirektiivi ja muude keskkonnavalaste õigusaktide nõuetekohase rakendamise ja täitmise tagamise eest vastutavad pädevad keskkonnavalasutused, on oluline tagada veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide tõhusam integreerimine muudesse poliitikavaldkondadesse ja rahastamisvahenditesse (nagu

³⁶ Eelkõige asulareovee puhastamise direktiiv ja nitraadidirektiiv, mis on veepoliitika raamdirektiivi kohastes meetmeprogrammides esitatud „põhimeetmetena“.

³⁷ 21 liikmesriigist 15 esitasid oma ÜMKdes kindlad tõendid selle kohta, et koordineerimine veepoliitika raamdirektiiviga oli tagatud, ning ülejäänud 6 liikmesriiki esitasid vähemalt mõningaid tõendeid.

³⁸ 15 liikmesriiki teatasid ühiskonsultatsioonidest ÜMKde ja VMKde kavandite üle; eelmises tsükli oli selliseid liikmesriike 13.

³⁹ Komisjoni aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile komisjoni hinnangu kohta liikmesriikide meetmeprogrammidele, mida on ajakohastatud direktiivi 2008/56/EÜ artikli 17 alusel (COM(2025) 3), ja sellega seotud komisjoni talituste töödokument (SWD(2025) 1).

ühine põllumajanduspoliitika). See tähendab, et ühise põllumajanduspoliitika raames toetatavad sekkumised tuleb viia kooskõlla VMKde meetmetega.

Enamik liikmesriike on teinud märkimisväärseid jõupingutusi, et suurendada **üldsuse osalemist ja sidusrühmade aktiivset kaasamist** oma VMKde ja ÜMKde väljatöötamisse, kasutades mitmesuguseid konsultatsioonikanaleid ja -mehhanisme. Üldiselt oli enamikus liikmesriikides kaasatud suur hulk sidusrühmi. Paljudes kavades ei selgitata siiski, kuidas neilt saadud teavet arvesse võeti ja kas isikuid, kellega konsulteeriti, teavitati sellest, kuidas nende seisukohti arvestati. Selline läbipaistev teabevahetus suurendaks kollektiivset omalust kavade suhtes.

Survetegurid

Kõigis aruandluse esitanud liikmesriikides on kõige olulisemad survetegurid pinnaveekogude puhul⁴⁰ järgmised: **atmosfäärist sadestumisest tulenev reostus** (mis mõjutab 59 % veekogudest), **hüdromorfoloogilised muutused** (57 %), mis tulenevad kuivendamise ja kastmisest põllumajanduses, hüdroenergiast, üleujutuste eest kaitsmisest, laevandusest või joogiveega varustamisest, ning **põllumajandusest lähtuv reostus** (32 %). Muud peamised survetegurid kogu ELis on **asulareovee ärajuhtimine** (14 %), **kanalisatsioonisüsteemiga ühendamata reovee ärajuhtimine** (9 %) ja **veevõtt** (9 %) mitmel eesmärgil. Muud VMKdes kõige sagedamini nimetatud survetegurid on **asulate äravooluveest** (8 %), **reovee ülevoolust** (5 %) ja **tööstusrajatiste heitest** (6 %) tulenev reostus. Tuleks tähele panna, et sama veekogu võivad mõjutada mitu survetegurit, mistõttu kogusumma ei ole 100 %.

Kahjuks avaldab 13 %-le ELi veekogudest endiselt mõju tuvastamata inimtekkeline surve, mistõttu selles valdkonnas tuleks teadmisi suurendada. Märkimisväärse surve puudumine on kindlaks tehtud vaid 10 % aruandluses kajastatud veekogude puhul.

Nii ELi⁴¹ kui ka üksikute riikide jaoks probleemsete **invasiivsete võõrliikide** surve Euroopa magevee- ja mereökosüsteemidele kasvab, nagu kinnitavad mitmed autorid⁴². Vaatamata otsesele mõjule, mida need liigid võivad avaldada hea ökoloogilise seisundi saavutamisele, näib see surve olevat alahinnatud ja see on kindlaks määratud ainult 2,2 % aruandluses kajastatud veekogude puhul. Teave invasiivsete võõrliikide ja probleemi lahendamiseks võetavate meetmete kohta on VMKdest väga sageli puudu või pole see kuigi üksikasjalik.

Esitatud teabe kohaselt ei ole 71 % ELi **põhjaveekogumitest** märkimisväärse surve all, kuid mitmesugused survetegurid mõjutavad peaaegu 30 % neist. Need survetegurid on eelkõige **põllumajandusest lähtuv hajureostus** (näiteks pestitsiidid ja väetised), mis mõjutab 59 % mõjutatud põhjaveekogumitest, ning **veevõtt ühisveevärgi tarbeks** (25 %), **põllumajanduse tarbeks** (22 %), **tööstusliku kasutuse tarbeks** (12 %) ja **muudel eesmärkidel** (12 %). Suurt survet avaldavad ka hajureostus muudest allikatest, eriti **asulate äravooluveest** (16 %) ja **kanalisatsioonivõrguga ühendamata reovee ärajuhtimisest** (6 %), aga ka **saastatud või mahajäetud tööstusaladelt pärinev reostus** (17 %) ja **jääkreostus** (13 %).

⁴⁰ Vastavalt platvormi WISE Freshwater andmetele, mis hõlmavad 20st liikmesriigist 18 liikmesriiki, mille kohta olid andmed 2024. aasta juuni seisuga elektrooniliselt kättesaadavad.

⁴¹ Loetletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta määruses (EL) nr 1143/2014 looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide sissetoomise ja levimise ennetamise ja ohjamise kohta.

⁴² Näiteks Cid, N. ja Cardoso, A. C., 2013, „European freshwater alien species“ (Global Freshwater Biodiversity Atlas, atlas.freshwaterbiodiversity.eu) kohaselt on invasiivsete võõrliikide arv mageveekogudes viimase 100 aasta jooksul seitsmekordistunud.

Meetmeprogrammid

Kui analüüsida meetmeprogramme, mida liikmesriigid on kohustatud koostama nende survetegurite vältimiseks või piiramiseks, avaneb eripalgeline pilt.

Märkimisväärne hulk teise tsükli VMKdes välja kuulutatud meetmeid jäi rakendamata. Nagu varemgi, on kõige olulisema takistusena nimetatud meetmete ebapiisavat rahastamist (86 %), millele järgnesid ootamatud viivitused (81 %), asjakohaste riigisiseste mehhanismide puudumine, näiteks veel vastu võtmata riigisisised õigusaktid ja muud meetmed (70 %) ning juhtimisprobleemid (57 %). Olulise probleemina mainitakse regulaarselt ka raskusi teatavate meetmete rakendamiseks vajaliku maa omandamisel.

2022.–2027. aasta VMKdes esitatud kolmanda tsükli meetmeprogrammidest nähtub, et liikmesriikide lähenemisviisid meetmeprogrammide kavandamisele ja esitamisele on endiselt erinevad. Meetmeprogrammid sisaldavad sageli üsna pikka meetmete loetelu, kuid ei näi hõlmavat mitut põhielementi. Eelkõige puudub selge hinnang selle kohta, millised puudujäägid tuleb hea seisundi saavutamiseks kõrvaldada. Samuti puudub piisav teave selle kohta, kuidas meetmed on nõutava tasuvusanalüüsi alusel tähtsuse järjekorda seatud. Sageli puudub kavandatud meetmete maksumust ja rahastamist käsitlev teave. Kuna liikmesriigid väidavad sageli, et neil esineb raskusi rahastamisel, viitab see sellele, et meetmeprogrammide rakendamiseks vajalikud vahendid ei ole alati eelnevalt tagatud. See vähendab meetmeprogrammide tulemuslikkust.

6. PLANEEDI KOLMIKKRIISI LAHENDAMINE

6.1. JÕGEDE, JÄRVEDE, RANNIKUVETE JA PÕHJAVEE NULLSAASTE SAAVUTAMINE

6.1.1 Mida tehakse põllumajandusest lähtuva reostuse tõkestamiseks?

Põllumajandusest lähtuv hajureostus on üks peamisi ELi veekogusid mõjutavaid survetegureid, mille kõik teabe esitanud liikmesriigid on kindlaks teinud peaaegu kõigis valglapiirkondades ning mis mõjutab nii pinna- kui ka põhjaveekogumeid. Selle põhjuseks on peamiselt mittesäästvad maakasutusviisid ning ühelt poolt lämmastikku sisaldavate väetiste ja läga/sõnniku liigne ja ebaõige kasutamine, mis põhjustab nitraatide sattumist vette, ning teiselt poolt pestitsiidide ja muude ohtlike ainete kasutamine. Nagu on märgitud eespool 2. jaos, on nitraadid kõige sagedamini põhjaveekogumites esinevad saasteained ning nad põhjustavad ka pinnaveekogude eutrofeerumist. See on kooskõlas ELi merepiirkondade toitainekoormuse kohta tehtud järeldustega, mille kohaselt on põllumajandus suurim lämmastikuallikas kõigis piirkondades peale Musta mere⁴³. Fosfori puhul on pilt nüansirikkam: peaaegu kõigis merepiirkondades on suurimaks fosforiallikaks reovesi ja teisel kohal on põllumajandus.

Kuigi võrreldes 1990. aastatega on täheldatud olukorra märkimisväärset paranemist ning enamik liikmesriike ja põllumajandustootjaid on teinud suuri jõupingutusi, et vähendada toitainete kadu vette, osutavad magevee kvaliteedi andmed, et tulemused püsivad samal

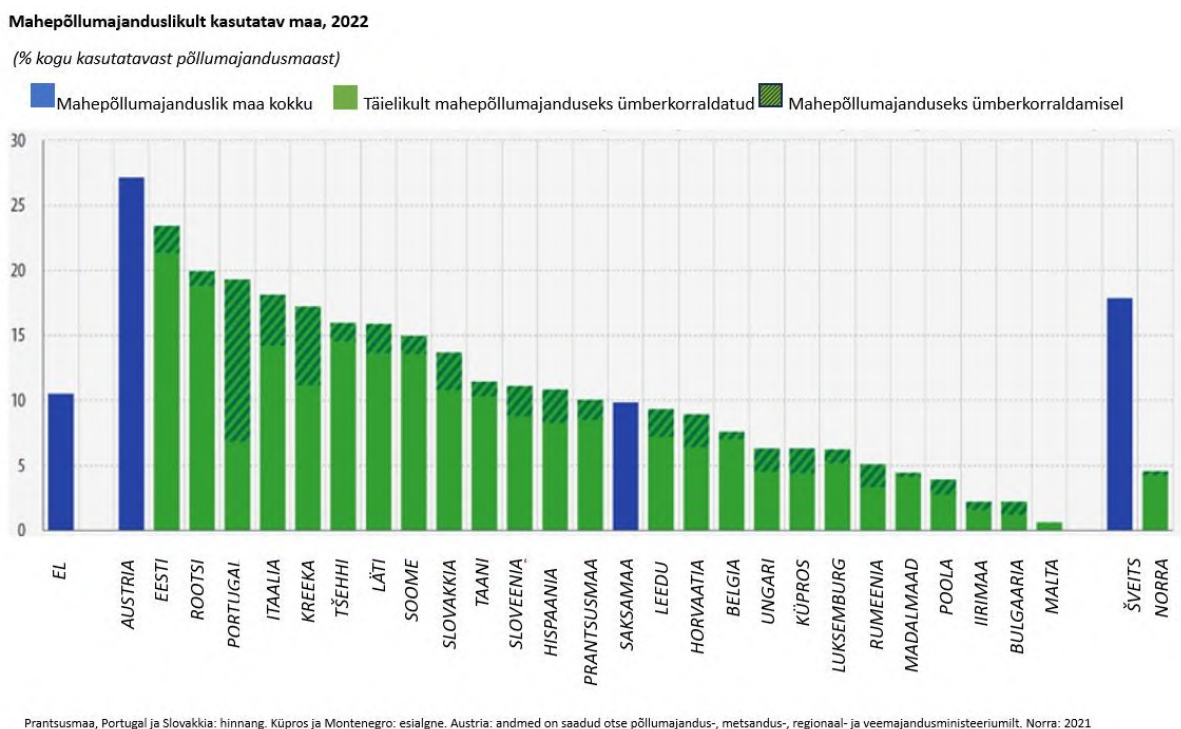
⁴³ [Aruanne merestrateegia raamdirektiivi rakendamise kohta \(europa.eu\)](http://europa.eu).

tasemel. See näitab, et toitainesalduse vähenemise suundumuse taastamiseks on vaja radikaalsemaid meetmeid, mida võib olla poliitiliselt raske vastu võtta. Senised meetmed ei ole nitraadidirektiivi ja veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks ikka veel piisavad, kuigi nende direktiivide vastuvõtmisest on möödunud vastavalt peaaegu 35 ja 25 aastat. Seda võib täheldada ka merekeskkonnas, eelkõige Läänemeres, kus probleemse toitainesaldusega rannikuvete osakaal on merepiirkondade seas suurim (58 %). Eutrofeerumist esineb ka Põhjamere lõunaosas, piki Prantsusmaa looderannikut ja Vahemeres jõgede suudmete lähedal. Samal ajal on Läänemeres ja Mustas meres täheldatud ulatuslikke hapnikuvaegusega alasid, mille põhjuseks on eutrofeerumine, looduslikud tingimused ja kliimamuutuste mõjust tingitud kõrgem veetemperatuur.

Seda stagnatsiooni võib seletada asjaoluga, et enamikus liikmesriikides on tehtud vähe edusamme **puudujääkide kvantitatiivsel hindamisel**, mille alusel saab määrata kindlaks **toitainetest** ja **pestitsiididest** tuleneva surve vähendamise viisid. Komisjon esitas sellise soovitusel eelmises tsükklis, kuid vähesed liikmesriigid on esitanud toitainekoormuse vähenemise näitajad ja veelgi vähem liikmesriike on teatanud seni võetud meetmete tulemuslikkuse hindamisest.

Samal ajal võib selge ja julgustava suundumusena täheldada, et **ELis kasvab järjepidevalt mahepõllumajanduslikult kasutatava põllumajandusmaa osakaal**, mille tulemuseks on tavaliselt väiksem toitainete ja pestitsiididega saastumine. Selle suundumuse tempo on liikmesriigiti siiski erinev, ulatudes ligi 30 %st põllumajandustoodangust Austrias alla 1 %ni Maltal (vt joonis 8).

Joonis 8. Mahepõllumajanduslikult kasutatava põllumajandusmaa osakaal 2022. aastal liikmesriikide kaupa (allikas: Eurostat, 2024)⁴⁴

⁴⁴ [Mahepõllumajandus ELis: 2022. aastal 16,9 miljonit hektarit – Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1&code=sdg-12-2-1).

Põhimeetmed on enamasti kehtestatud, kuid mitte kõik liikmesriigid ei hinda, kas kavandatud meetmed on hea seisundi järkjärguliseks saavutamiseks piisavad. Liikmesriigid, kus puudujääki on hinnatud, on teatanud, et meetmed ei võimalda kõrvaldada puudujääki sel määral, mis on vajalik toitainete ja pestitsiididega saastumise vähendamiseks 2027. aastaks. See on kooskõlas komisjoni varasemate järeldustega, sealhulgas nitraadidirektiivi alusel tehtud järeldustega.

Peale selle piirduvad kohustuslikud meetmed nendega, mis tulenevad asjakohastest ELi õigusaktidest⁴⁵ ja 2014.–2022. aasta ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) raames kohaldatavatest nõuetest (keskkonnanõuetele vastavus ning kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade kasutamine).

Paljud liikmesriigid näivad kehtestavat pestitsiidide kasutamisele piiranguid peamiselt siis, kui on vaja parandada joogivee võtmiseks kasutatavate veekogude seisundit. Nende veepoliitika raamdirektiivi rakendamiseks tulenevate kohustuslike nõuete täitmist põllumajandustootjate poolt võib ÜPP raames toetada nn veepoliitika raamdirektiivi rakendamise toetustega, kuid seda võimalust kasutatakse endiselt liiga vähe⁴⁶.

Rakendatud on mitut vabatahtlikku meetet, mida sageli toetatakse ÜPP, eelkõige põllumajanduse keskkonna- ja kliimakoostuste⁴⁷ kaudu, ning muid liikmesriikide maaelu arengu programmides (2014–2022) sisalduvaid asjakohaseid meetmeid. Need meetmed koos rakendatud põhimeetmetega ei ole siiski olnud piisavad, et vähendada nitraatidest ja pestitsiididest tulenevat survet. Selle põhjuseks võisid olla mitmesugused tegurid, sealhulgas nende vabatahtlike meetmete ülesehitusest tulenevad olemuslikud piirangud, nende meetmete ebapiisav planeerimine, vähene rakendamine põllumajandustootjate poolt või vähene rakendamine kõige enam mõjutatud piirkondades.

Esitatud teabe põhjal ei ole kõiki teise tsükli VMKdes välja kuulutatud põllumajandusmeetmeid kavakohaselt rakendatud. Probleemidena on välja toodud ebapiisav rahastamine ja viivitused.

ÜPP 2023–2027 rakendamisel eeldatakse aktiivsemat tegutsemist nitraatidest ja pestitsiididest tuleneva saaste vähendamise nimel⁴⁸. See hõlmab tõhustatud tingimuslikkuse⁴⁹ standardeid, näiteks mulla majandamisele esitatavaid rangemaid nõudeid (nt külvikorrad/mitmekesistamine, puhverribad) ja uut nõuet, mis on seotud fosfaatide

⁴⁵ Eelkõige nitraadidirektiiv, määrus taimekaitsevahendite turulelaskmise kohta (määrus (EÜ) nr 1107/2009), pestitsiidide säästva kasutamise direktiiv (2009/128/EÜ).

⁴⁶ Neli liikmesriiki (Austria, Taani, Luksemburg ja Hispaania) pakkusid selliseid toetusi oma maaelu arengu programmide (2014–2022) raames ning viis liikmesriiki (Austria, Taani, Itaalia, Luksemburg ja Hispaania) on kajastanud need toetused oma ÜPP strateegiakavades aastateks 2023–2027. Need toetused on peamiselt seotud väetiste ja pestitsiidide kasutamise piiramise/keeluga joogivee kaitsealadel ning Taani puhul rannikuäärsetes valgalades lämmastiku vähendamise meetmetega.

⁴⁷ Maksed keskkonna- ja kliimasõbralike põllumajandustavade rakendamise mitmeaastaste kohustuste eest, mis ületavad kohustuslikke nõudeid.

⁴⁸ Vt ÜPP strateegiakavade (2023–2027) kaardistamine ja analüüs ([file:///C:/Users/faltech/Downloads/mapping%20and%20analysis%20of%20cap%20strategic%20plans-KF0323354ENN%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/faltech/Downloads/mapping%20and%20analysis%20of%20cap%20strategic%20plans-KF0323354ENN%20(3).pdf)).

⁴⁹ Tingimuslikkus tähendab, et ÜPP raames täiemahulise toetuse saamine sõltub keskkonna, kliimamuutuste, rahvatervise, taimetervise ja loomade heaoluga seotud põhistandardite järgimisest põllumajandustootjate ja teiste toetusesaajate poolt. Põhistandardid hõlmavad kohustuslikke majandamisnõudeid ning maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudeid (HPK nõuded).

hajureostusallikate kontrollimisega. Maaelu arengu rahastamise vahendid⁵⁰ (põllumajanduse keskkonna- ja kliimakoostused, sealhulgas mahepõllumajandus, investeeringute toetamine, veepoliitika raamdirektiivi rakendamise toetused, koolitus/nõustamine, innovatsioon ja koostöö) on jätkuvalt kättesaadavad ning neid on täiendatud keskkonna- ja kliimasõbralikke tavasid toetavate ökokavadega; liikmesriigid peavad eraldama nende kavade jaoks vähemalt 25 % Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi vahenditest⁵¹. Ökokavadega ning põllumajanduse keskkonna- ja kliimakoostustega seotud toetus hõlmab muu hulgas toitainete paremat majandamist⁵² ja pestitsiidide säästvat kasutamist⁵³.

Ükski liikmesriik ei kasuta pinnavee hea ökoloogilise seisundi hindamiseks **toitainesalduse läviväärtuseid** ning ainult mõni liikmesriik määrab kindlaks **toitainekoormuse vajaliku vähendamise** asjaomases vesikonnas ülesvoolu. Nagu eespool märgitud, mõjutab see ka merestrateegia raamdirektiivis sätestatud eesmärkide saavutamist, kuna liikmesriikide poolt merestrateegia raamdirektiivi artikli 8 kohaselt 2018. aastal esitatud andmete põhjal ei saavutanud 87 % merealadest eutrofeerumise osas hea keskkonnaseisundi eesmärki.

6.1.2 Mida tehakse teistest sektoritest lähtuva reostuse vastu võitlemiseks?

Reostus, mis pärineb sellistest sektoritest nagu **asulad, tööstus või energeetika**, kujutab endast samuti ohtu veekeskkonnale ja keskkonna kaudu inimeste tervisele.

Põhimeetmed nendest sektoritest lähtuva reostuse vastu võitlemiseks on üldjuhul kehtestatud. Need hõlmavad loasüsteeme punktallikatest lähtuva reoveeheitte kontrollimiseks, reoveeheitte registreerimist, otse põhjavette juhtimise keelamist või piiramist ja/või erimeetmeid prioriteetsetest ainetest ja muudest ainetest tuleneva saaste kõrvaldamiseks või vähendamiseks.

Enamikul juhtudel on rakendatud erimeetmeid, et tegeleda saasteainetega, mille tõttu on veekogude hea keemiline või ökoloogiline seisund jäänud saavutamata. Nende meetmete hulka kuuluvad näiteks jõupingutused teatavate saasteainete vette laskmise vähendamiseks või peatamiseks ning saastatud alade tervendamine setete, põhjavee ja pinnase varasema reostuse kõrvaldamise teel. Kõigi riikide VMKd ei ole aga ühtviisi üksikasjalikud, st kõigis kavades ei ole üksikuid aineid sõnaselgelt seostatud konkreetsete meetmetega reostuse vähendamiseks. Selles valdkonnas on vaja rohkem edasi liikuda ja teha puudujääkide analüüs, et saada teavet meetmete kavandamiseks.

Kõik liikmesriigid esitasid **andmikul kahjulike ainete heite, keskkonda laskmise ja kadude kohta**. Asjaomaste mürgiste ainete hõlmatus ja andmike täielikkus oli liikmesriikide siseselt ja liikmesriigiti aga väga erinev. Kümme heiteinventuuridega kõige sagedamini hõlmatud peamist ainet on elavhõbe, benso(a)pireen, fluoranteen, benso(g,h,i)perüleen (polütsükliilised aromaatsed süsivesinikud), nikkel, plii ja kaadmium (raskmetallid) ja

⁵⁰ Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD), vrd määrus (EL) nr 1305/2013.

⁵¹ Vt määruse (EL) 2021/2115 artikli 97 lõiked 1 ja 2.

⁵² Toitainete majandamise parandamisele suunatud põllumajandustavade toetamine on kavandatud 15,2 % ulatuses ELi põllumajandusmaast.

⁵³ 27 % ELi põllumajandusmaast on kavas hõlmata kohustustega, millega tagatakse pestitsiidide säästev kasutamine, et vähendada pestitsiididega kaasnevaid riske ja mõju, näiteks pestitsiidide leket.

nonüülfenool (mitteioonne pindaktiivne aine), perfluorooktaansulfoonhape (per- ja polüfluoroalküülainete liik) ja tributüültina-katioon (väga mürgine biotsiid).

Enamik liikmesriike on teatanud reoveepuhastusjaamade ehitamise või ajakohastamisega seotud põhimeetmetest, tunnistades, et asulareovee puhastamise direktiivi järgimiseks on vaja teha täiendavaid jõupingutusi. Praegu kogutakse ja puhastatakse 82 % ELi asulareoveest kooskõlas ELi standarditega.

Muudetud asulareovee puhastamise direktiivi rakendamine vähendab asulareoveest tulenevat saastet veelgi. See direktiiv sisaldab uusi eeskirju reovee ülevoolu ja asulate äravooluvee kohta, mis aitavad liikmesriikidel tulemuslikumalt vähendada neid survetegureid, mida ELi õigusaktides varem ei käsitletud.

Kuigi veepoliitika raamdirektiiv ei hõlma prügist, sealhulgas plastist tulenevat reostust, on tegemist olulise valdkonnaga, kus tuleb tagada koostoime merestrateegia raamdirektiiviga, sest väga suur hulk plasti satub merre jõgede kaudu. Merestrateegia raamdirektiivi alusel koostatud meetmeprogrammide hindamisel ilmnes, et liikmesriigid on võtnud mitmeid meetmeid peamiste prügiallikatega tegelemiseks, alustades tegevusest, mis on seotud linnapiirkondade reovee ja muude maismaapõhiste allikatega (nt tööstus ja põllumajandus). Nende meetmete tulemusena vähenes **rannaprügi** kõigis ELi merepiirkondades aastatel 2015–2021 hinnanguliselt 29 %. Neil meetmetel on tõenäoliselt olnud positiivne mõju ka jõgedele, järvedele ja rannikuvetele.

Arvestades märkimisväärset survet, mida veekogude seisundile avaldab jätkuvalt sadestumine atmosfäärist, on veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks endistviisi esmatähtsad tekkekohas võetavad meetmed, millega vähendada fossiilkütuste kasutusest tulenevat saasteainete, sh üldlevinud püsivate, bioakumuleeruvate ja toksiliste ainete heidet, järgides lõimitud lähenemisviisi saastele eri keskkonnamelementides, nagu on soovitatud nullsaaste tegevuskavas. Sellega seoses oodatakse, et hiljuti läbivaadatud välisõhu kvaliteedi direktiivi alusel vastu võetud rangemad standardid, läbivaadatud tööstusheidete direktiiv, elavhõbedamääruse tõhus rakendamine ja ELi üldised dekarboniseerimisjõupingutused avaldavad positiivset mõju mõningate selliste üksikute ainete heite vähendamisele, mis jõuavad veekeskonda õhkuheite kaudu.

6.2 JÕGEDE, JÄRVEDE, RANNIKUVETE JA PÕHJAVEEKOGUMITE TAASTAMINE

6.2.1 Muutused veekogude füüsilistes omadustes ja loomulikus voolus – mil määral on inimene veesüsteemi sekkunud?

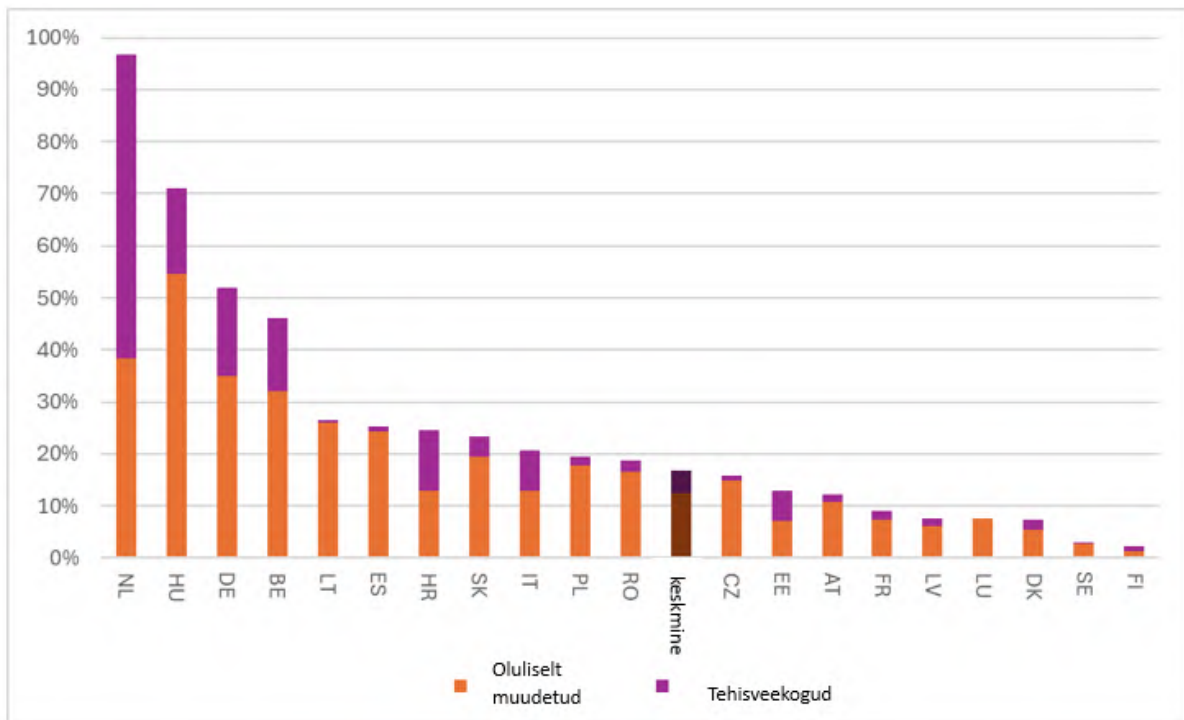
Inimesed on oma tegevusega juba sadu aastaid füüsiliselt muutnud ELi jõgede, järvede, suudmealade ja rannikuveelade kuju, kõrvaldades nende looduslike omadusi, ehitades betoontaristuid (oluliselt muudetud veekogud) ning luues uusi kanaleid ja veehoidlaid (tehisveekogud). Selle tulemusena on tekkinud uued, mittelooduslikud veesüsteemid.

VMKdest ilmneb, et liikmesriikide vahel on väga suured erinevused selles osas, mil määral inimene sekkub riigi looduslikku veekeskonda. Mida intensiivsem on inimsekkumine, seda enam muudetakse veekogude omadusi ja mõned neist muutuvad täiesti kunstlikuks. **Oluliselt muudetud veekogude** ja **tehisveekogude** osakaal on käesolevas aruandlustersükli veidi kasvanud: analüüsis käsitletud 20 liikmesriigis loeti 12,4 % veekogudest oluliselt muudetud

veekogudeks ja 4,4 % loeti tehisveekogudeks⁵⁴; eelmises aruandlustsükli olid need näitajad vastavalt 11,9 % ja 4,1 %.

Joonisel 9 nähtub, et mõningates liikmesriikides (Madalmaad, Ungari, Saksamaa ja Belgia) on inimsekkumine väga ulatuslik, samas kui mõnes teises liikmesriigis (näiteks Soomes ja Rootsis) on looduslik seisund hästi säilinud.

Joonis 9. Kolmanda tsükli VMKdes oluliselt muudetud veekogudena või tehisveekogudena määratletud pinnaveekogude osakaal liikmesriikide kaupa

Kolm liikmesriiki (Austria, Horvaatia, Slovakkia) teatasid oluliselt muudetud veekogude ja tehisveekogude osakaalu märkimisväärsest suurenemisest, mis näib olevat tingitud teatavate veekogude ümberliigitamisest ja vähemal määral uutest muudatustest. Lisaks eeldatakse, et uue meetodika tulemusel suureneb nende veekogude osakaal märkimisväärselt ka Rootsis.

Peamised veekasutusviisid, mille tulemuseks on ulatuslik inimsekkumine, mistõttu veekogud on liigitatud oluliselt muudetud veekogudeks, on järgmised: i) kaitse üleujutuste eest (37 %); ii) põllumajandus (maa kuivendamine 23 %, kastmine 15 %); iii) hüdroenergia (21 %); iv) joogiveega varustamine (11 %) ja v) muu linnaarendus (10 %).

Muudetud omaduste tõttu ei pea sellised veekogud saavutama head ökoloogilist seisundit, vaid üksnes hea ökoloogilise potentsiaali, mille liikmesriik peab määratlema veepoliitika raamdirektiivi V lisa nõuete kohaselt.

On julgustav näha, et liikmesriikides on täiustatud meetodikat, mille alusel määratletakse veepoliitika raamdirektiivis nõutud hea ökoloogiline potentsiaal. Liikmesriigid määratlevad

⁵⁴ Siiski on veel kolm liikmesriiki, kus määratlemine ei ole lõpule viidud (Horvaatia, Slovakkia) või kus määratlus on muutmisel (Rootsi).

head ökoloogilist potentsiaali siiski erinevalt ning nad kasutavad hindamisel erinevaid eeldusi ja kriteeriume. Lisaks ei ole mõned liikmesriigid määratlenud kõigi oluliselt muudetud veekogude head ökoloogilist potentsiaali, mistõttu neil ei ole selgeid eesmärke, mida saavutada.

Platvormil WISE kättesaadava teabe põhjal nende 16 liikmesriigi kohta, kes jõudsid esitada elektroonilise aruandluse käesoleva aruande valmimise ajaks,⁵⁵ on hea ökoloogiline potentsiaal saavutatud ainult 16,8 % oluliselt muudetud veekogude ja tehisveekogude puhul. Selle näitaja varju jäävad aga märkimisväärsed erinevused liikmesriikide vahel (kui Belgias ja Madalmaades pole ühtegi asjaomast veekogu, mis oleks saavutanud hea ökoloogilise potentsiaali, siis Hispaanias ja Rumeenias on umbes pooled asjaomased veekogud hea ökoloogilise potentsiaaliga).

6.2.2 Kaitsealad

Teatavad veekogud on erinevatel põhjustel seadusega kaitstud. Pinnaveekogude puhul on kaitsealad määratud joogiveedirektiivi, suplusveedirektiivi, elupaikade direktiivi, linnudirektiivi ja nitraadidirektiivi alusel, samuti majanduslikult oluliste veeliikide kaitseks (st seoses vesiviljelusega). Käesolevas aruandlustersükli teatas enamik liikmesriike, et muude ELi õigusaktide alusel määratud kaitsealadega seotud veekogude arv on kasvanud ning et neil on vastavalt veepoliitika raamdirektiivile loodud **kaitsealade** ajakohastatud **register**.

Väga positiivne on see, et **nende alade seire näib olevat paranenud** (kui mõned erandid välja arvata), mis on tõenäoliselt seotud veepoliitika raamdirektiivi kohase üldise seire paranemisega.

Kaitsealadega seotud veekogude puhul võib olla vaja saavutada veepoliitika raamdirektiivis sätestatud hea seisundi eesmärkidega võrreldes rangemaid või spetsiifilisemaid veemajanduse eesmärke. See on vajalik selleks, et tagada vastavus asjakohastele õigusaktidele, mille eesmärk on kaitsta konkreetseid ökosüsteeme, liike ning joogi- ja suplusvett. Selleks võib olla vaja võtta täiendavaid meetmeid.

Nagu loodusdirektiivides nõutud, on liikmesriigid **elupaikade ja liikide kaitsealade (Natura 2000 alade)** puhul valdavalt seadnud erieesmärgid, ehkki mõnes liikmesriigis on töö täpsete vajaduste kindlaksmääramiseks veel käimas. Mõnel juhul on liikmesriigid kehtestanud ka täiendavaid eesmärke ja meetmeid asulareovee puhastamise direktiivi kohaste **tundlike alade, suplusvee ja joogivee kaitsevööndite** jaoks, kuid teave nende eesmärkide ja meetmete kohta on sageli mõnevõrra üldsõnaline⁵⁶. Mõnes liikmesriigis, kus on kaubanduslik huvi karpide tootmise vastu (või harvemini mageveekalade vastu), on määratud **majanduslikult oluliste veeliikide kaitsealad**⁵⁷. Mõni liikmesriik (Horvaatia, Madalmaad ja Rumeenia) on kehtestanud karpialade jaoks samad eesmärgid, mis olid sätestatud karpe käsitlevates direktiivides, mis on vahepeal kehtetuks tunnistatud⁵⁸. Üks liikmesriik (Prantsusmaa)

⁵⁵ Kättesaadav 31. maiks 2024.

⁵⁶ Elupaikade ja liikide kaitsealade puhul teatasid mõned liikmesriigid meetmetest, teised aga viitasid selgelt asjaomaste direktiivide (linnudirektiiv ja elupaikade direktiiv) kohastele kaitsekorralduskavadele. Mõnel juhul eeldatakse nende kaitsealade puhul, et veepoliitika raamdirektiivi kohase hea seisundi saavutamine on täiendavate eesmärkide saavutamiseks piisav.

⁵⁷ Need riigid on karpide puhul Horvaatia, Prantsusmaa, Itaalia, Madalmaad, Poola, Rumeenia ja Hispaania ning mageveekalade puhul Horvaatia, Itaalia ja Läti.

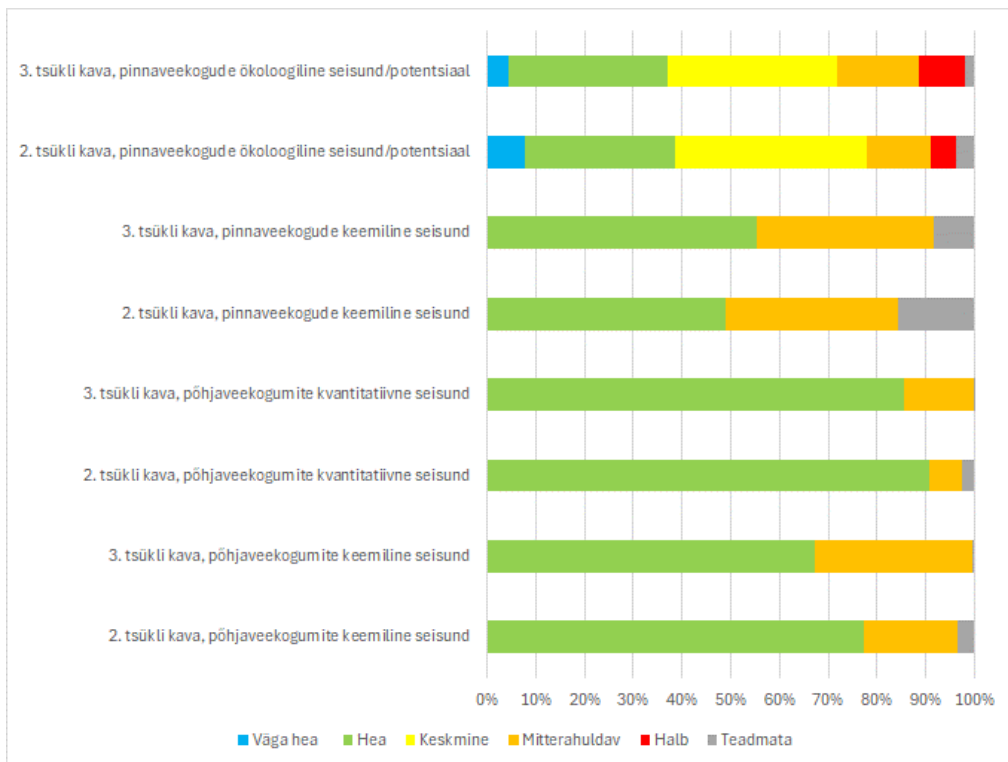
⁵⁸ Endine Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/44/EÜ kalade elu tagamiseks kaitset või parandamist vajava magevee kvaliteedi kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv

kohaldab kõigi nende alade puhul kehtetuks tunnustatud direktiividega võrreldes teistsuguseid mikrobioloogilisi standardeid. Itaalia ja Hispaania kohaldavad mõnel alal samu standardeid, teistel aladel aga teistsuguseid standardeid. Poola puhul on standardeid puudutav teave ebaselge.

Kus täiendavad eesmärgid on seatud, on need enamasti saavutatud joogivee kaitsevööndite, karpide kaitsealade ja suplusvee puhul, samas kui Natura 2000 alade jaoks seatud eesmärkidest on saavutatud vaid väike osa.

Kahjuks näib, et peaaegu üheski liikmesriigis ei too kaitsealade määramine endaga kaasa veekogude üldise seisundi oodatud paranemist. Vastupidi – andmed näitavad, et **kaitsealadega seotud ja halvas seisundis veekogude arv on võrreldes eelmise tsükliga kasvanud**, nagu on kirjeldatud joonisel 10. Osaliselt võib see olla tingitud teadmata seisundiga alade arvu märkimisväärsest vähenemisest. Samas kinnitab see ka väheseid edusamme loodusdirektiivide rakendamisel võrreldes perioodiga 2013–2018, mida hinnati 2020. aasta looduse olukorda käsitlevas aruandes. Aruandest selgus, et hea kaitsestaatus oli ainult 17 % kaitsealustest jõe-, järve-, lammi- ja kaldaelupaikadest ning et valdava osa kaitsealuste kalade ja kahepaiksete liikide kaitsestaatus oli mitterahuldav või halb (vastavalt 80 % ja 60 % populatsioonist)⁵⁹. See osutab, et kaitsealade määramine ei taga ikka veel paremat veemajandust, mis on vajalik nende alade pinna- ja põhjavee kaitsmiseks.

Joonis 10. Kaitsealadel asuvate veekogude seisund teise ja kolmanda tsükli VMKde andmete põhjal (allikas: elektrooniline aruandlus kolmanda tsükli VMKde kohta)

2006/113/EÜ karpide elukeskkonna vee nõutava kvaliteedi kohta, mille kehtivus lõppes 2013. aastal. Veepoliitika raamdirektiivi kohaselt tuleks kõnealuste kehtetuks tunnustatud direktiividega ette nähtud kaitsetase säilitada, lisades kalu ja karpe käsitlevate direktiivide alusel määratud alad veepoliitika raamdirektiivi kohaste kaitsealade hulka.

⁵⁹ „State of nature in the EU – Results from reporting under the nature directives 2013-2018“; <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>.

6.2.3 Mida tehakse hüdro-morfoloogiliste survetegurite vähendamiseks ja looduse taastamiseks?

Esitatud teabe kohaselt kujutavad füüsilised ja hüdroloogilised muutused endast märkimisväärset survetegurit peaaegu kõigis valglapiirkondades. Seda suurt survet põhjustavad sektorid on põllumajandus (nii kastmine kui ka kuivendamine), hüdroenergia, kaitse ülejutuste eest, laevandus ja joogiveega varustamine.

Kõik liikmesriigid on teatanud meetmetest, mille eesmärk on vähendada **hüdro-morfoloogiliste survetegurite** negatiivset keskkonnamõju, parandades voolurežiimi ning tagades jõevoolu tõkestamatuse ja ökoloogilise vooluhulga jõgedes. See hõlmab kalapääsude rajamist, vanade ja amortiseerunud tõkete lammutamist, jõgede taastamist kaldaalade ja lammide parandamise teel ning jõekallaste loodusliku seisundi taastamist. Näiteks vabariikide koalitsiooni „Dam Removal Europe“ hiljutise aruande⁶⁰ kohaselt kõrvaldati 2023. aastal 15 Euroopa riigis 487 tõket ehk 2022. aasta rekordsuure arvuga võrreldes 50 % rohkem. Teerajajaks näib olevat Prantsusmaa, kellele järgnevad Hispaania, Rootsi, Taani ja Eesti. Tänu nendele meetmetele võib olla võimalik luua 25 000 km ulatuses vaba vooluga jõelõike, mis on ELi elurikkuse strateegia ja hiljuti vastu võetud looduse taastamise määruse⁶¹ raames seatud eesmärk aastaks 2030. Sellele vaatamata on jõgede killustumine ning kaitsealuste vee-elupaikade ja -liikide ning veest sõltuvate elupaikade ja liikide, eelkõige märgalade ja lammide seisundi halvenemine ELis endiselt suur probleem.

Kõik jõgedel asuvad tõkked ei ole küll seotud hüdroenergia tootmisega, kuid hüdroelektrijaamad avaldavad ökoloogilisele seisundile mitmes liikmesriigis jätkuvalt väga suurt survet, kuna nad takistavad jõevoolu tõkestamatust ning see mõjutab oluliselt kalade rännet ja suremust ja põhjustab muutusi hüdroloogiliste voolude ja setete liikumises. Üldiselt tuleks uute hüdroelektrijaamade ehitamisele eelistada olemasolevate hüdroelektrijaamade renoveerimist, sealhulgas kõigile kasulike lahenduste abil, mis võivad aidata kaasa veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamisele. Tuleks teha täiendavaid jõupingutusi tagamaks, et selliste elektrijaamade tegevus oleks säästvam ja kohandatud vastavalt muutuvatele hüdroloogilistele tingimustele, mis on seotud kiirenevate kliimamuutuste mõjuga. See hõlmab lubade korrapärasest läbivaatamist, sh leevendusmeetmeid hüdroelektrijaamade käitamise mõju vähendamiseks.

Vaid mõni liikmesriik (Austria, Belgia, Prantsusmaa, Läti, Luksemburg, Poola ja Rumeenia) on teatanud, et eelistab **looduspõhiseid lahendusi** muudele meetmetele.

Pinnaveekogude ökoloogilise seisundi kaitsmiseks on oluline määrata kindlaks ja tagada minimaalsed **ökoloogilised vooluhulgad**⁶². Väga murettekitav on aga, et see töö edeneb paljudes liikmesriikides aeglaselt. Lisaks ei määratleta ökoloogilist vooluhulka ühetaoliselt, kuigi ELi tasandil on välja antud vastavad suunised. Kui mõningad erandid välja arvata, on

⁶⁰ [New Report: Dam Removal Movement Breaks Barriers and Records – Dam Removal Europe](#). Andmeid esitasid ministeeriumid, omavalitsused, veeametid, jõgede kaitsega tegelevad sihtasutused, valitsusvälised organisatsioonid, teadlased ja jõgede taastamise spetsialistid.

⁶¹ ELT L, 2024/1991, 29.7.2024.

⁶² Veepoliitika raamdirektiivi kontekstis tähendab ökoloogiline vooluhulk hüdroloogilist režiimi, mis võimaldab saavutada artikli 4 lõikes 1 nimetatud keskkonnanäidajad looduslikes pinnaveekogudes. Teisisõnu on tegemist veehulgaga, mis on vajalik selleks, et veeökosüsteem saaks jätkuvalt hästi toimida ja osutada meile vajalikke ökosüsteemiteenuseid.

ökoloogilise vooluhulga määratlus enamikus liikmesriikides alles väljatöötamisel ning ökoloogiliste vooluhulkade tegelik tagamine kohapeal edeneb aeglaselt ja sageli ainult mõne üksiku veekogu puhul. Ökoloogiliste vooluhulkade tagamine näib vaid mõnel juhul olevat selgelt seotud veevõtulubade andmise ja läbivaatamisega.

6.2.4 Mida teevad liikmesriigid veevõtu vähendamiseks ja veenappuse probleemi lahendamiseks?

Oluline on eristada põuda (väike sademete hulk) veenappusest (kättesaadava vee hulga ja veenõudluse süsteemsem tasakaalustamatus). Veenappust peetakse enamikus liikmesriikides üha kasvavaks probleemiks, kusjuures märkimisväärne osa veekogudest ei ole esitatud andmete kohaselt saavutanud head kvantitatiivset või ökoloogilist seisundit ülemäärase veevõtu tõttu⁶³.

Veekasutus on ELi eri piirkondades väga erinev. 2019. aastal⁶⁴ langes kogu ELi arvestuses suurim osa kogu aastast veevõtust elektritootmise jahutusvee arvele (32 %), millele järgnesid veevõtt põllumajanduse (28 %), ühisveevärgi (20 %) ja töötleva tööstuse tarbeks (13 %) ning tootmise jahutusvesi (5 %), kusjuures kaevandamine ja ehitus moodustasid kumbki vaid 1 % veevõtust. Põllumajandus, sealhulgas loomakasvatus, on aga suurim netotarbija,⁶⁵ mille veetarbimine moodustas 2019. aastal 59 % ELi veetarbimisest,⁶⁶ sest suurema osa võetud veest tarbivad põllukultuurid ja põllumajandusloomad või see aurustub ega liigu tagasi samasse allikasse, kust see võeti. Muud peamised vett tarbivad sektorid on töötlev tööstus ja elektritootmine (jahutusvesi, 17 %), kodumajapidamised ja teenused (13 %) ning kaevandamine, ehitus ja töötlev tööstus (11 %). Euroopa Keskkonnaameti analüüs näitab, et aastatel 2000–2019 vähenes veevõtt 17,6 %, mis kajastab veepoliitika raamdirektiivi alusel rakendatud poliitikameetmeid.

Ent kui mõnes sektoris on veevõtt vähenenud, nagu elektritootmise jahutusvee puhul (–27 %), siis teistes sektorites on see kasvanud. Näiteks jahutusvee võtmine töötleva tööstuse tarbeks on kasvanud peaaegu kolm korda ja veevõtt ühisveevärgi jaoks on kasvanud 4 %, kusjuures alates 2010. aastast on toimunud eriti järsk tõus (14 %). Põllumajanduses vähenes veevõtt 2000.–2019. aastal 15 %, kuid alates 2010. aastast on see suurenenud 8 %, peamiselt kasvava kastmisvajaduse tõttu Lõuna-Euroopas, kus kliimamuutused süvendavad veenappust. Seetõttu on üha pakilisemaks muutumas vajadus muuta veekasutust, sealhulgas hakata vastavalt 2020. aasta vee taaskasutuse määrusele vett oluliselt paremini taaskasutama, minna üle põllukultuuridele, mis on piirkonnale omaste hüdrooloogiliste tingimustega paremini kohandunud, ja parandada mulla majandamist. Ilma selliste muudatusteta suureneb

⁶³ Nende 13 riigi seas, mille kohta on teave tänu elektroonilisele aruandlusele kättesaadav, on veevõtt hea kvantitatiivse või ökoloogilise seisundi saavutamata jäämise põhjuseks põhjavee puhul Hispaanias (25 %), Ungaris (20 %), Itaalias (19 %), Prantsusmaal (11 %) ja Belgias (11 %) ning pinnavee puhul Prantsusmaal (17 %), Austrias (12 %), Hispaanias (11 %), Itaalias (9 %) ja Horvaatias (8 %). Teadaolevalt on see oluline probleem ka Küprosel, Kreekas ja Maltal, kuigi need riigid ei esitanud oma aruandeid.

⁶⁴ Euroopa Keskkonnaameti analüüs veevõtu kohta aastatel 2000–2019,

<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/water-abstraction-by-source-and>.

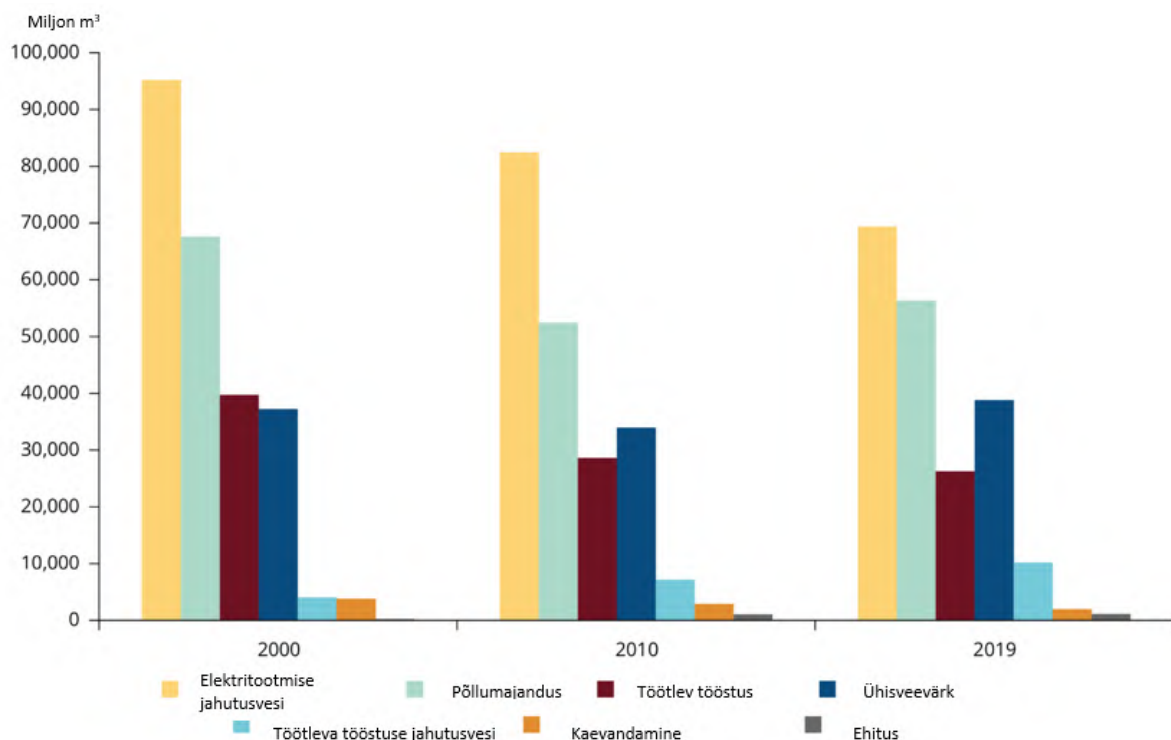
⁶⁵ Vastavalt Euroopa Keskkonnaameti aruandele 12/2021 „Water resources across Europe – confronting water stress: an updated assessment“ tähendab veetarbimine seda osa kasutatavast veest, mida ei tagastata põhja- või pinnavette, sest see lisatakse toodetesse (nt toit ja joogid) või selle tarbivad ära kodumajapidamised (nt joogivesi) või kariloomad.

⁶⁶ Euroopa Keskkonnaameti aruanne 7/2024 „Europe's state of water 2024. The need for improved water resilience“ (<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>).

märkimisväärselt põllumajandusmaa kastmisega seotud veevajadus ka piirkondades, kus kastmine on seni olnud piiratud, ja see süvendab veenappust veelgi.

ÜPP 2023–2027 raames toetatakse jõupingutusi veemajanduse kriisivalmiduse suurendamiseks põllumajanduses. Tingimuslikkust on tugevdatud, lisades muu hulgas uue nõude,⁶⁷ mis hõlmab veevõtu kontrolli. Muu hulgas toetatakse liikmesriikide ÜPP strateegiakavade alusel märkimisväärselt mulla seisundi parandamisele suunatud tavadid, millel on positiivne mõju veemahutavusele, kusjuures eesmärk on hõlmata sellise toetusega 47 % ELi põllumajandusmaast. Toetada võidakse ka investeringuid kastmisrajatiste tõhustamisse, kastmiseks ringlusse võetud vee kasutamisse ja vihmavee kogumisse. Veenappusest kõige enam mõjutatud piirkondades tuleb siiski ette näha toetus süsteemsematele ümberkujundavatele muudatustele, mis hõlmavad vähem veemahukate tootmissüsteemide kasutuselevõtmist.

Joonis 11. Veevõtt majandussektorite kaupa ELi 27 liikmesriigis, 2000–2019 (Euroopa Keskkonnaamet, 2022)

⁶⁷ 1. kohustuslik majandamisnõue veevõtu ja vee tõkestamise kontrolli ning fosfaatide hajureostuse kontrolli kohta (veepoliitika raamdirektiivi artikli 11 lõike 3 punktid e ja h).

Põhi- ja täiendavad meetmed **veevõtu** vähendamiseks on üldiselt kavandatud, kuid nende rakendamine on Euroopas ebaühtlane. Need meetmed keskenduvad veevõtu kontrollile, veekasutuse tõhususele ja vee taaskasutusele, looduslikule veesidumisvõimele, ökoloogilistele vooluhulkadele, teadusuuringutele ja teadmiste arendamisele. On tehtud mõningaid tähelepanuväärseid katseid veetarbimise vähendamiseks, nagu näiteks Prantsusmaa uus veekava, mille eesmärk on vähendada veevõttu 2030. aastaks 10 % võrra.

Nagu Euroopa Kontrollikoda 2021. aastal teatas,⁶⁸ on liikmesriigid teinud edusamme **veevõtu eellubade süsteemide**, ebaseadusliku veekasutuse avastamise süsteemide ja mõnel juhul hinnakujundusmehhanismide loomisel, mis võivad veekasutuse tõhusust parandada. Probleemaatiline on aga asjaolu, et enamik liikmesriike teeb väikeses koguses veevõtu korral kontrollist või registreerimisest erandi. See võib põhjustada paljude jätkuvate väikesemahuliste veevõttude kumulatiivset mõju kogu vesikonnas, mõjutades negatiivselt veekogude seisundit, eriti liikmesriikides, kus veenappus on juba praegu probleemiks. Tuues välja, et mitu liikmesriiki on kehtestanud veehinna kujundamise mehhanismid, mis stimuleerivad kastmisvee tõhusat kasutamist, pidas kontrollikoda siiski problemaatiliseks asjaolu, et veehinnad on põllumajanduses märkimisväärselt madalamad kui mujal majanduses ja lisaks tehakse kastmisvee puhul erandeid.

Veepoliitika raamdirektiivi kohase **veevõtulubade läbivaatamise**⁶⁹ sagedus on liikmesriigiti väga erinev, ulatudes kuuest aastast mitme aastakümneni või isegi määramata ajani. Selles olukorras on mõnikord võimatu võtta nõuetekohaselt arvesse veekogude muutuvat olukorda, sealhulgas kliimamuutuste seisukohast. Komisjon tegeleb praegu selliste lubade läbivaatamise kohustuse täitmise tagamisega, et seda kohusust rakendataks nõuetekohaselt kõigis liikmesriikides⁷⁰.

Loata/ebaseadusliku veevõtu probleemi (st veevõtmine kas ilma loata või loa tingimusi ületades) mainitakse sõnaselgelt ainult nelja liikmesriigi mõnes VMKs. Probleemi olemasolu on siiski tunnistatud ka mujal Euroopas. Isegi kui sellele probleemile on viidatud, on enamasti jäetud kvantifitseerimata probleemi praegune ulatus ja suundumused võrreldes teise tsükli VMKdega. Mõnes neist riikidest tehakse jõupingutusi ebaseaduslike kaevude sulgemiseks, et vältida selle ühise ressursi ebaseaduslikku omastamist.

Nagu varemgi, keskenduvad paljud liikmesriigid veenappuse probleemi lahendamisel oma meetmetes veevarustuse suurendamisele. Need meetmed hõlmavad **uute kaevude** puurimist, **uute tammide ja veehoidlate rajamist, põllumajanduse kastmistaristu laiendamist ning suuremahuliste veeülekandetaristute ja magestamistehaste ehitamist**. VMKd sisaldavad siiski väga vähe teavet selliste meetmete kohta, sealhulgas nende keskkonnaalase ja majandusliku elujõulisuse ning pikaajaliste kliimastenaariumide arvessevõtmise kohta.

⁶⁸ Eriaruanne 20/2021 „Säästev veekasutus põllumajanduses“.

⁶⁹ Veepoliitika raamdirektiivi artikli 11 lõike 3 punkti e kohaselt peavad liikmesriigid tegema korrapäraseid kohustuslikke läbivaatamisi.

⁷⁰ Sellekohased ametlikud kirjad on saadetud Austriale, Soomele, Madalmaadele ja Sloveeniale; Iirimaa puhul käsitletakse seda küsimust pikaajalise rikkumismenetluse raames, mis on algatatud veepoliitika raamdirektiivi mitme sätte, sealhulgas artikli 11 puuduliku ülevõtmise tõttu.

6.3 KLIIMAKRIISI LAHENDAMINE

Nagu on märgitud Euroopa kliimarisikide hindamise aruandes⁷¹ ja nagu komisjon on tunnistanud oma teatises kliimarisikide juhtimise kohta,⁷² peavad EL ja selle liikmesriigid märkimisväärselt paremini kliimarisikideks valmistuma ja neid tulemuslikumalt vähendama⁷³. Aina enam on tõendeid selle kohta, et suures osas Euroopast avaldavad kliimamuutused juba praegu märkimisväärselt mõju selliste veega seotud riskide esinemisele ja tõsidusele, nagu põuad ja üleujutused⁷⁴. Veemajanduse kriisivalmiduse suurendamine⁷⁵ veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi tõhusa rakendamise kaudu on seega Euroopa kliimamääruse⁷⁶ ja ELi kohanemisstrateegia⁷⁷ kliimakerksuseesmärkide saavutamise üks eeltingimusi. Samas on veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi eesmärged võimalik saavutada ainult siis, kui kliimamuutuste mõju võetakse täiel määral arvesse.

6.3.1 Kas kliimamuutustele vastupanu võimet ja põuariski juhtimist on nõuetekohaselt arvesse võetud?

Kuigi veepoliitika raamdirektiivis ei ole sõnaselgelt sätestatud kohustust kohandada VMKd kliimamuutustega, sobib selle direktiivi kohane etapiviisiline ja tsükliline kavandamisprotsess hästi kliimamuutuste mõju juhtimiseks kohanduval viisil.

Varasemast suurem arv liikmesriike teatas, et on võtnud **kliimamuutuste** mõju süstemaatiliselt arvesse ja püüdnud viia oma meetmeprogrammi kooskõlla oma **riikliku kliimamuutustega kohanemise kavaga**. 70 % hinnatud liikmesriikidest (14 liikmesriiki 20st) teatasid, et on saanud valmis analüüsi selle kohta, kuidas kliimamuutused mõjutavad nende veekogusid. Siiski ei ole sageli selge, kas ja mil määral lähtuti selle analüüsi tulemustest peamiste survetegurite ja kõige tõhusamate meetmete kindlaksmääramisel.

⁷¹ Euroopa Keskkonnaamet (2024), „European climate risk assessment“. Nr 1/2024, <https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>. Euroopa on maailmas kõige kiiremini soojenev maailmajagu. Äärmuslik kuumus muutub üha sagedasemaks, samal ajal kui sademete hulk muutub. Paduvihmad ja muud äärmuslikud sademed on muutunud üha rängemaks ning viimastel aastatel on mitmes piirkonnas esinenud katastroofilisi üleujutusi. Lõuna-Euroopas võib aga eeldada sademete hulga märkimisväärselt vähenemist ja tõsisemaid põudasiid.

⁷² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kliimarisikide juhtimine – inimeste ja heaolu kaitsmine“ (COM(2024) 91 final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0091>.

⁷³ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kliimarisikide juhtimine – inimeste ja heaolu kaitsmine“ (COM(2024) 91 final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0091>.

⁷⁴ Temperatuur on Euroopas viimase 30 aasta jooksul tõusnud maailma keskmisega võrreldes üle kahe korra rohkem – kõigi maailmajagude seas enim: Maailma Meteoroloogiaorganisatsiooni 2022. aasta novembri aruanne, <https://wmo.int/publication-series/state-of-climate-europe-2022>, ning „Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability“, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf.

⁷⁵ Kliimamuutustele vastupanuvõime tugevdamise vajadust on rõhutatud ELi 2021. aasta kliimamuutustega kohanemise strateegias ja 2021. aasta Euroopa kliimamääruses.

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus).

⁷⁷ COM(2021) 82 final – komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise Euroopa kujundamine – ELi uus kliimamuutustega kohanemise strateegia“.

Kolmanda tsükli VMKdes seostati kliimamuutuste mõju peamiselt põudade ja vee väiksema kättesaadavusega, ehkki jätkuvalt olid suureks probleemiks ka üleujutused. Enamik liikmesriike sõnastas need kliimamõjud põllumajandusele (kastmisega seotud riskid), siseveelaevandusele ja energiatootmisele (hüdroenergia, osaliselt soojusenergia) avalduva mõju kaudu. See on märkimisväärne erinevus võrreldes teise tsükli VMKdega, kus peamiseks kliimamõjukuks peeti liigset vett (st üleujutusi). See on kooskõlas ka enamikus liikmesriikides suurenenud murega veenappuse pärast, mida on kirjeldatud eespool jaos 6.2.4. Oluline on, et kuigi veepoliitika raamdirektiivis selline nõue puudub, teatasid 20st hinnatud liikmesriigist 16, et põuad on märkimisväärne nähtus, ning varasemaga võrreldes suuremal hulgal liikmesriikides on koostatud või koostamisel riikliku, piirkondliku või valglapiirkonna tasandi põuaohjekavad.

Kliimamuutused avaldavad mitmes liikmesriigis üha suuremat mõju ka vee kvaliteedile. Varasemast rohkem liikmesriike on tuginenud **artikli 4 lõike 6 kohasele erandile**, mida kohaldatakse juhul, kui **hea ökoloogiline seisund jääb ajutiselt saavutamata pikaajalise põua tõttu**.

Mõni liikmesriik (nt Prantsusmaa ja Saksamaa) on hiljuti välja töötanud riiklikud veestrateegiad, et reageerida põudade sagenemisele. Need täiendavad VMKsid, kuid neid ei ole liikmesriikide aruannetes arvesse võetud. Need riiklikud strateegiad võivad siiski sisaldada olulisi lisameetmeid, mida tuleks koos VMKdega ühtselt rakendada.

Mis puudutab kliimamuutuste mõju üleujutusrisiki maandamisele, siis teise tsükli ÜMKde ning neile eelnenud kahe etapi⁷⁸ hindamise tulemused on julgustavad. Kõik liikmesriigid (esimeses tsükliis vaid pooled liikmesriigid) võtsid teises tsükliis üleujutusrisiki esialgsel hindamisel arvesse kliimamuutusi ning peaaegu kõik liikmesriigid (varem samuti vaid pooled liikmesriigid) käsitlesid kliimamuutusi oma teise tsükli üleujutusohu ja -risiki kaartidel, kuigi üleujutuste direktiivis seda kaartide puhul sõnaselgelt ei nõuta. Kõik 21 hinnatud liikmesriiki (eelmises tsükliis üle kolmandiku liikmesriikidest) esitasid teise tsükli ÜMKdes tõendeid kliimamuutuste mõju arvessevõtmise kohta. Peaaegu kõik liikmesriigid (esimeses tsükliis vaid pooled liikmesriigid) käsitlesid oma ÜMKdes erineva lõpuaastaga (2030–2115) kliimastenaariume. Peaaegu kõik liikmesriigid (esimese tsükli ÜMKde puhul vähem kui pooled liikmesriigid) löid seose oma riikliku kohanemisstrateegiaga.

6.3.2 Üleujutuste direktiivi alusel tehtud edusammud kliimamuutustele vastupanuvõime saavutamisel

Üleujutused on liikmesriikide riiklikes riskihinnangutes kõige sagedamini nimetatud risk⁷⁹. Nagu on märgitud Euroopa kliimarisikide hindamise aruandes, seisab Euroopa silmitsi üha rohkemate ja suuremate kliimaohutudega, mille hulka kuuluvad tugevad sademed, mis põhjustavad üleujutusi ja jõgede väljumist kallastest, ning merevee taseme tõus, mis põhjustab rannikualade üleujutusi.

Alates üleujutuste direktiivi jõustumisest 2007. aastal on kogu ELis tehtud märkimisväärsed edusamme üleujutusrisiki maandamisel. ÜMKd on peamine vahend üleujutuste võimalike kahjulike tagajärgede leevendamiseks ning kujutavad endast üleujutuste direktiiviga

⁷⁸ Esialgsed hinnangud üleujutusrisiki kohta ning üleujutusohu ja -risiki kaardid.

⁷⁹ COM(2024) 130 final – komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule liidu elanikkonnakaitse mehhanismi (otsus nr 1313/2013/EL) artikli 6 rakendamisel tehtud edusammude kohta „Suurõnnetuse riskide ennetamine ja juhtimine Euroopas“.

kasutusele võetud tsüklilise kolmeetapilise protsessi kolmandat etappi. Praegused, teise tsükli ÜMKd hõlmavad aastaid 2022–2027, nagu ka kolmanda tsükli VMKd. Varem viisid liikmesriigid läbi kaks ÜMKdele eelnevat etappi, st koostasid teise tsükli esialgsed hinnangud üleujutusrisiki kohta⁸⁰ ning teise tsükli üleujutusohu ja -riski kaardid. Komisjon hindas mõlemaid⁸¹.

Mis puudutab täielikkust, siis kõik 21 liikmesriiki, kes esitasid oma aruandluse käesolevas hinnangus arvessevõtmiseks õigel ajal, on oma ÜMKdes esitanud taustteabe üleujutusrisiki esialgse hinnangu ning üleujutusohu ja -riski kaartide kohta.

Eelmise tsükliga võrreldes on üleujutusrisiki maandamine hinnatud liikmesriikides paranenud. Kõik liikmesriigid on seadnud üleujutusrisiki maandamise eesmärgid. Mõned liikmesriigid on püstitanud laiemaid eesmärke, mida toetavad konkreetsemad alaeesmärgid, ning teised on toonud välja mitu varasemast üksikasjalikumat eesmärki. Kõik liikmesriigid on oma kavades kajastanud eesmärkide saavutamiseks võetavad meetmed.

Mõni liikmesriik on esitanud sihtnäitajad, mis võimaldavad kvantitatiivselt hinnata edusamme võrreldes eelmise tsükliga. Mitu liikmesriiki on aga toonud välja selge seose kavades sisalduvate meetmete ja nende meetmetega taotletavate eesmärkide vahel. Kui võrrelda samu liikmesriike, siis 14 liikmesriigi kavades on selline selge seos olemas, samas kui eelmises tsüklis oli see nii vaid 7 liikmesriigi puhul.

Kavad kajastavad pigem meetmete rakendamisel edasiliikumist kui üleujutusrisiki vähendamise eesmärkidega seotud sihtnäitajate saavutamisel tehtud edusamme. Seega on raske kindlaks teha, kui tulemuslikult on üleujutusrisiki kogu ELis maandatud.

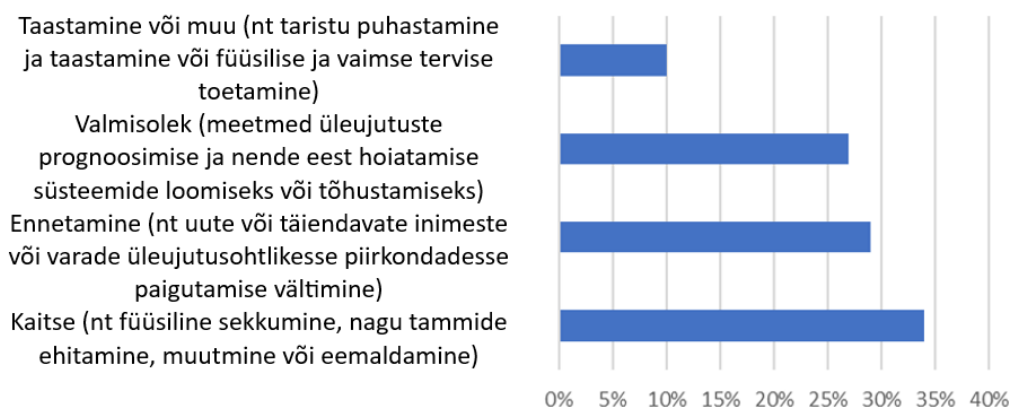
ÜMKdes sisalduvate meetmete arv on liikmesriigiti väga erinev – meetmeid võib olla alla 100 ja üle 10 000. Meetmete arv sõltub riigi suuruselt, võimaliku olulise üleujutusriskiga alade hulgast ning sellest, kas meetmed on esitatud ühekaupa või rühmitatult.

Joonis 12. Meetme osakaal liikide kaupa (ennetamine, kaitse, valmisolek, taastamine)

⁸⁰ ELis on ligikaudu 14 000 võimaliku olulise üleujutusriskiga piirkonda. Ülevaate saamiseks vaadake üleujutusriskiga piirkondade interaktiivset kaarti aadressil <https://discomap.eea.europa.eu/floodsvIEWer/>.

⁸¹ Komisjoni hinnangud liikmesriikide teise tsükli esialgsetele hinnangutele üleujutusrisiki kohta on esitatud kuuenda rakendamisarundega seoses avaldatud dokumentides. Komisjoni hinnangud liikmesriikide teise tsükli üleujutusohu ja -riski kaartidele ning teise tsükli ÜMKdele on esitatud käesoleva seitsmenda rakendamisarundega seotud dokumentides, https://environment.ec.europa.eu/topics/water/water-framework-directive/implementation-reports_et.

Meetmete keskmine osakaal üldises meetmete kogumis

Liikmesriikide hulgas on kaks suurt rühma: üks koosneb liikmesriikidest, kes seavad esikohale ennetus- ja/või valmisolekumeetmed, ning teine liikmesriikide rühm seab esikohale kaitse. Kuigi teise tsükli ÜMKdes teatatakse endiselt kõige sagedamini kaitsemeetmetest, moodustavad ennetus- ja valmisolekumeetmed nüüd kõigist ELis rakendatavatest meetmetest varasemast veidi suurema osa. Mittestruktuuriliste meetmete⁸² puhul osutatakse kõigis hinnatud ÜMKdes ruumilisele planeerimisele. Viiteid õigus- või poliitikaraamistikele, mis seovad ruumilise planeerimise ja üleujutusrisiki maandamise, leidis siiski vaid 8 liikmesriigi kavades 21st. Julgustav on näha, et kõik liikmesriigid on oma kõikides või mõningates ÜMKdes kajastanud looduspõhiseid lahendusi; siiski ei ole veel tõendeid, et liikmesriikides oleks toimunud märkimisväärset muutust looduspõhiste lahenduste laiaulatuslikus kasutuselevõtus traditsioonilise taristu asemel või sellega koos. Üleujutuste direktiivis kindlustust ei mainita, kuid 21st liikmesriigist 12 on sellele vähemalt viidanud. See kinnitab, et kindlustusel kui riski ülekandmise mehhanismil võiks olla väärtuslik roll kliimamuutustega kohanemise edendamisel.

See, kuidas liikmesriigid üleujutusrisiki maandamise meetmeid tähtsuse järjekorda seavad, kujutab endast positiivset suundumust. Kõik liikmesriigid seadsid meetmed tähtsuse järjekorda või esitasid nende rakendamise ajakava (esimese tsükli ÜMKdes kõik liikmesriigid seda ei teinud). Näiteks näitab analüüs, et enamik meetmeid liigitati kolme kõige prioriteetsemate meetmete kategooriasse (tähtsad, väga tähtsad ja kriitilise tähtsusega meetmed), st vähemalt 50 % meetmetest 13 liikmesriigis (21 analüüsitud liikmesriigist) kuuluvad ühte neist kategooriatest. Seevastu märksa vähem liikmesriike teatas meetmete märkimisväärsest osakaalust kahes kõige väiksema prioriteetsusega kategoorias (keskmiselt tähtsad ja vähem tähtsad meetmed). Võrreldes esimese tsükliga on teise tsükli ÜMKdes meetmete kiireloomulisus liikmesriikides veidi vähenenud: kriitilise tähtsusega meetmete asemel on rohkem väga tähtsaid meetmeid ja väga tähtsate meetmete asemel on rohkem tähtsaid meetmeid. Samas on kiireloomulisuse osas mõnel juhul toimunud ka nihkeid ülespoole; peamiselt on vähem tähtsad ja keskmiselt tähtsad meetmed asendunud tähtsate meetmetega. 21 liikmesriigist 15 on teinud oma meetmete tasuvusanalüüsi, kuid vähesed liikmesriigid on kasutanud seda analüüsi meetmete tähtsuse järjekorda seadmiseks. Kuna

⁸² Meetmed, mis ei hõlma tsiviilehitusstruktuure, näiteks teadlikkuse suurendamine, varajase hoiatamise süsteemide tagamine, katastroofide ennetamise ja neile reageerimise kavade ning ruumiline planeerimine.

tasuvusanalüüsi kasutanud liikmesriikide osakaal on enam-vähem sama mis eelmises tsükliis, on edusammud peamiselt seotud mõnes liikmesriigis rakendatud täiustatud meetodikaga.

Üleujutusrisiki maandamise vältimatuks elementideks on usaldusväärne prognoosimine ja varajase hoiatamise süsteem elanikkonnakaitse meetmete kiireks aktiveerimiseks ning tugev reageerimissuutlikkus asjaomaste sündmuste ajal ja järel. Komisjon toetab liikmesriike selles valdkonnas ELi tasandil võetavate meetmetega, sealhulgas Copernicuse Euroopa üleujutusteadlikkuse süsteemi kaudu, mis toetab ettevalmistavaid meetmeid enne suuri üleujutusi ja nende ajal⁸³. Copernicuse kiire kaardistamise teenuse kaudu pakutakse tellitavat ja kiiret (tundide või päevade jooksul esitatavat) georuumilist teavet ning toetatakse seega hädaolukorra ohjamise meetmeid õnnetuse toimumise eel ja ajal ning vahetult pärast seda. Õnnetuse korral võivad liikmesriigid kasutada liidu elanikkonnakaitse mehhanismi, mis on oluliselt tugevdanud riikide koostööd elanikkonnakaitse valdkonnas ning parandanud õnnetuste ennetamist, nendeks valmisolekut ja neile reageerimist,⁸⁴ näiteks õnnetustele vastupidavusega seotud eesmärkide väljatöötamise kaudu⁸⁵. Komisjon julgustab Copernicuse hädaolukordade ohjamise teenuste kasutamist ning edendab saadud kogemuste ja parimate tavade jagamist liikmesriikide vahel, eriti pärast suuri üleujutusi.

7. SOTSIAAL-MAJANDUSLIKU PÕHJENDATUSE TAGAMINE

Kuivõrd edusammud hea seisundi saavutamisel on piiratud, on suurem osa veekogusid hõlmatud mitmesuguste veepoliitika raamdirektiivi artiklis 4 sätestatud **eranditega**⁸⁶. Tuleb märkida, et veepoliitika raamdirektiivi artikli 4 lõigetega 4 ja 5 seotud erandite arv on kasvanud. Selliste erandite põhjendused on üldiselt muutunud paremaks, vastates veepoliitika raamdirektiivis sätestatud nõudele, mille kohaselt peavad erandid põhinema kohastel, selgetel ja läbipaistvatel kriteeriumidel. Siiski ei ole kõik liikmesriigid esitanud piisavalt üksikasjalikku teavet mõjutatud veekogu tasandil ja ainult umbes pooled hinnatud liikmesriikidest on esitanud piisavad üksikasjad kõigis VMKdes.

Kooskõlas veepoliitika raamdirektiivi artiklitega 9 ja 11 ning III lisaga⁸⁷ on **veevarustusteenuste majandusanalüüsi** ajakohastamine ja esitamine ning

⁸³ Euroopa üleujutusteabesüsteem (EFAS) on esimene Euroopas toimiv süsteem üleujutuste jälgimiseks ja prognoosimiseks kogu Euroopas. See toetab ettevalmistavaid meetmeid enne suurte üleujutuste toimumist ja nende ajal. Süsteemi kaudu saavad asjaomased riiklikud ja piirkondlikud ametiasutused täiendavat, lisaväärtusega teavet. EFAS teavitab ka hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskust käimasolevatest ja võimalikest tulevastest üleujutustest kogu Euroopas. Versiooniga EFAS v5.0 tehti süsteemis hiljuti mitu olulist muudatust, mille hulka kuulub suurem ruumiline eraldusvõime.

⁸⁴ Aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule artikli 6 (liidu elanikkonnakaitse mehhanismi) rakendamisel tehtud edusammude kohta „Suurõnnetuse riskide ennetamine ja juhtimine Euroopas“ [12.3.2024 COM\(2024\)130](#) ja [SWD\(2024\)130](#).

⁸⁵ https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/document/download/7b124199-d4d7-43fe-b852-8cee69674d19_en

⁸⁶ Artikli 4 lõike 4 kohaselt on lubatud pikendada hea seisundi või potentsiaali saavutamiseks seatud 2015. aasta tähtaega (mis on sätestatud artikli 4 lõikes 1). Artikli 4 lõike 5 kohaselt on lubatud saavutada leebemaid eesmärgi. Artikli 4 lõike 6 kohaselt on lubatud veekogude seisundi ajutine halvenemine. Artikli 4 lõikes 7 on sätestatud tingimused, mille korral võib olla lubatud seisundi halvenemine või veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide täitmata jätmine, et hoida ära pinnaveekogu füüsiliste omaduste uusi muutusi või põhjaveekogumi taseme muutumist või väga hea seisundi muutumist heaks seisundiks inimeste uue püsiva arendustegevuse tagajärjel.

⁸⁷ Veepoliitika raamdirektiivi III lisas on sätestatud, et majandusanalüüs peaks sisaldama piisavalt üksikasjalikku teavet, milles kirjeldatakse ja põhjendatakse veevarustusteenuste kulude katmise korda ja sellega seotud

veevarustusteenuste **kulude katmise vahendite**, sealhulgas vee hinnakujunduse kasutamine muutumas VMKde puhul tavapärasemaks. Sellele vaatamata puuduvad aruandluses sageli selged seosed valgapiirkonna peamiste probleemide ja arengusuundumustega. Seetõttu ei ole selge, kuidas on majandusanalüüsist lähtunud kulude katmise, hinnakujunduse ja üldisemalt meetmeprogrammide ülesehitusega seotud valikute tegemisel. Näiteks veevarustusteenuseid käsitlev aruandlus ei ole kuigi üksikasjalik. Paljudes VMKdes käsitletakse tavaliselt kahte laialt määratletud veevarustusteenust, nimelt joogiveega varustamist ja kanalisatsiooniteenust; seetõttu ei tunnustata ega käsitleta nende kategooriate alla kuuluvaid või nendega otseselt seotud individuaalseid veevarustusteenuseid, nagu näiteks vee säilitamine ja taaskasutamine. Seepärast on raske saada piisavalt terviklikku ülevaadet riigi veekasutusest, sealhulgas selle majanduslikust tähtsusest ja kulude katmise võimalusest ning veekogudele avaldatavast survest.

Võrreldes veepoliitika raamdirektiivi artiklis 9 nõutavate elementidega esineb rakendamisel veel mõningaid olulisi vajakajäämisi, eelkõige alljärgnevate elementide osas:

- hinnang sellele, kas kehtiv hinnapoliitika „innustab küllaldaselt“ vett tõhusamalt kasutama;
- hinnang keskkonna- ja ressursikuludele ning nende hõlmamine kulude katmise korraga;
- hinnang sellele, kas veekasutus ja peamised veekasutussektorid (sealhulgas põllumajandus, tööstus ja kodumajapidamised) annavad „piisava panuse“ veevarustusteenuste kulude katmisse kooskõlas põhimõttega „saastaja maksab“. Esitatud andmetes puuduvad sageli üksikasjad keskkonna- ja ressursikulude kohta ning peamistele veevarustusteenustele (veevarustus ja kanalisatsioon) kõige suuremat kuluriskit avaldava veekasutuse kohta.

Veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks ja ELi veemajanduse kriisivalmiduse parandamiseks on vaja teha rohkem investeeringuid. Elektroonilise aruandluse esitanud liikmesriikide puhul on kättesaadav mõningane teave veepoliitika raamdirektiiviga seotud rahastamisvajaduste kohta, millest nähtub, et nende liikmesriikide meetmete rakendamiseks on sageli vaja rahastamist suurendada. See hõlmab täiendavat ELi rahalist toetust. Mõne elektroonilise aruande puhul (Eesti, Läti ja Madalmaad) on teave siiski kas mittetäielik või vastuoluline või täiesti puudu. Nende kümne liikmesriigi puhul, mille kohta on teave kättesaadav, on kumulatiivne rahastamisvajadus aastatel 2022–2027 hinnanguliselt 89,4 miljardit eurot (ligikaudu 15 miljardit eurot aastas), kuid andmete piiratust arvestades on tegelik summa tõenäoliselt suurem.

Mis puudutab ÜMKde rakendamise seotud rahastamisvajadusi, siis 16 liikmesriiki (esimeses tsüklis 10 liikmesriiki) esitasid mõningast teavet meetmete hinnangulise maksumuse kohta. Aastatel 2022–2027 on see ligikaudu 35 miljardit eurot (ligikaudu 6 miljardit eurot aastas), kuid tegelik summa on tõenäoliselt suurem. Esitatud teabe ulatus ja üksikasjalikkus on väga erinev ning sageli ei kajasta see teave kõiki meetmeid isegi ühe liikmesriigi piires.

Kuigi paljud VMKd sisaldavad vähe teavet, väärivad märkimist, et ELi rahastamisvahenditel, sealhulgas ühisel põllumajanduspoliitikal, ühtekuuluvuspoliitikal ning taaste- ja

kohustusi (artikkel 9). Samuti peaks see analüüs aitama otsustada, milline meetmeprogrammiga hõlmatavate veekasutusega seotud meetmete kombinatsioon on kõige kulutõhusam (artikkel 11).

vastupidavusrahastul on olnud oluline roll VMKde ja ÜMKde rakendamise toetamisel kõigis liikmesriikides. Lisaks pakub komisjon programmi „Euroopa horisont“ kaudu ulatuslikku toetust teadusuuringute tegemiseks, et täita lüngad teadmistes ja edendada uuenduslike lahenduste kasutuselevõttu, sealhulgas ookeanide ja mageveekogude missiooni kaudu. Tehnilise toe instrumendi kaudu toetab komisjon liikmesriike ka veepoliitika reformide kavandamisel, väljatöötamisel ja rakendamisel.

Analüüs näitab siiski, et ELis tervikuna ei suudeta rahuldada iga-aastast investeerimisvajadust, mis moodustab hinnanguliselt 77 miljardit eurot aastas, kusjuures rahastamispuudujääk on praegu hinnanguliselt ligikaudu 25 miljardit eurot aastas⁸⁸. See summa põhineb suuresti veevarustuse ja kanalisatsiooniga seotud vajadustel ega pruugi täiel määral kajastada veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi rakendamisega seotud muude meetmete kulusid. Kahjuks ei sisalda enamiku liikmesriikide VMKd selget investeerimisplaani, milles võetakse arvesse viimaste kliimastenaariumide ja kohanemisstrateegiate põhjal koostatud pikaajalisi veevarustuse ja -nõudluse prognoose. Üldisemalt ei nähtu esitatud majandusanalüüsides selgelt, kuidas lähtuti kulutasuvuse hindamisest meetmete valimisel meetmeprogrammidesse (mis ideaaljuhul peaksid hõlmama oluliselt rohkem investeerimismeetmeid). Meetmeprogrammide majandusliku põhjendamise edendamine aitaks oluliselt lihtsustada veega seotud otsuste tegemist ja suurendada investeringuid.

8. VEEPOLIITIKA RAAMDIREKTIIVI JA ÜLEUJUTUSTE DIREKTIIVI KOHANE PIIRIÜLENE KOOSTÖÖ

Veepoliitika raamdirektiivi kohaselt peavad liikmesriigid koordineerima omavahel tegevust riigipiire ületavate valglapiirkondade suhtes ja tegema vajaduse korral mõistlikke jõupingutusi ka koos kolmandate riikidega. Analüüs näitab, et on loodud stabiilne institutsiooniline raamistik piiriüleste koordineerimismehhanismide rakendamiseks rahvusvahelistes valglapiirkondades,⁸⁹ ehkki koostöö tase on erinev. On ka mõningaid näiteid kokkulepetest, mida on eelmise tsükliga võrreldes veelgi täiustatud.

Suurimate rahvusvaheliste valglapiirkondade puhul on välja töötatud rahvusvahelised VMKd, mis moodustavad liikmesriikide vahelise koostöö raamistiku. Neis raamistikes keskendutakse andmete jagamisele, ühistele seire- ja teadusprojektidele, seisundi hindamise ühisele koordineerimisele, asjakohastele prioriteetsetele näitajatele ja kokkulepitud läviväärtustele. Selline koostöö näitajate ja läviväärtuste osas ei tähenda siiski sama valglat jagavate eri riikide hindamistulemuste täielikku ühtlustumist.

Rahvusvahelistes VMKdes on sisuliselt esitatud iga liikmesriigi individuaalsed meetmed, välja arvatud Doonau rahvusvaheline VMK, mis sisaldab rahvusvahelisi meetmeid; seetõttu ei ole selge, mil määral on tagatud kooskõla üles- ja allavoolu asuvates riikides võetavate

⁸⁸ Keskkonna peadirektoraadi 2024. aastal ajakohastatud analüüs keskkonnainvesteeringute vajaduste, rahastamise ja puudujääkide kohta EL 27s (siseanalüüs). Pange tähele, et järgmine keskkonnapoliitika rakendamise aruanne, mis on kavandatud 2025. aasta kevadeks, sisaldab täiendavat avalikku ajakohastatud teavet selle teema kohta.

⁸⁹ Enamiku rahvusvaheliste valglapiirkondade puhul on sõlmitud rahvusvahelised kokkulepped, mille alusel on sageli loodud rahvusvaheline koordineeriv organ ja mõnel juhul koostatakse ka ühine VMK. Vaid mõnel ELi valglapiirkonnal pole kumbagi.

meetmete vahel. Näiteks Reini jõe ülemjooksul on rajatud kalapääsud, kuid samasuguseid meetmeid ei ole veel täielikult rakendatud alamjooksul, mis vähendab ülemjooksul rakendatud meetmete tõhusust. Samuti ei võeta toitainekoormuse vähendamisel üldiselt arvesse ülesvoolu asuvates piirkondades rakendatavate meetmete panust, mis on vajalik selleks, et saavutada hea seisundi eesmärgid allavoolu asuvates piirkondades, eriti ranniku- ja üleminekuvetes, mis on toitainete suhtes kõige tundlikumad.

Murettekitav on, et põhjavee osas on piiriülene koostöö väga piiratud. Paljudes rahvusvahelistes valgapiirkondades ei ole piiriüleseid põhjaveekogumeid kindlaks tehtud; seepärast piiritleb ja kirjeldab iga riik põhjaveekogumeid eraldi. Juhul kui piiriüleised põhjaveekihi on kindlaks tehtud (nt Schelde, Visla, Elbe ja Doonau), valmib nende kirjeldus kahepoolsete arutelude tulemusena. Põhjavee seisundi hindamiseks vajalike kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete näitajate seire osas on koostöö samuti vähene.

Kuna põua ja veenappusega seotud probleemid muutuvad kogu ELis üha pakilisemaks, omandavad veemajanduse kvantitatiivsed aspektid rahvusvaheliste valgapiirkondade kontekstis tõenäoliselt suurema tähtsuse. Välja arvatud mõned erandid, näiteks Portugali ja Hispaania vaheline Albufeira konventsioon, on rahvusvahelistes valgapiirkondades veenappuse ja põua vastu võitlemisel tehtav koostöö seni vähene ja seda tuleks ergutada.

Veepoliitika raamdirektiivi artikli 12 kohast menetlust **probleemide puhuks, mida ei saa lahendada liikmesriigi tasandil**, on pärast eelmist aruannet kasutatud ühel korral. 2019. aastal väljendas Tšehhi muret põhjavee taseme alanemise pärast, mille põhjuseks oli Poolas asuva Turowi kaevanduse piiriülene mõju. Menetlus lõpetati 2022. aasta veebruaris pärast seda, kui Poola ja Tšehhi jõudsid Euroopa Kohtusse esitatud kohtuasja (mis peatas artikli 12 kohase menetluse) raames kokkuleppele.

Oderi jõe katastroof, mis on üks viimaste aegade suurimaid ökoloogilisi katastroofe Euroopas ja põhjustas 2022. aasta juulis ja augustis massilise kalade hukkumise, ei olnud küll otseselt seotud artikli 12 aktiveerimisega, kuid näitas, millised on naaberriikide vahelise ning nende ja Euroopa Komisjoni vahelise ebapiisava teabevahetuse tagajärjed. See intsident tõi esile, kui tähtis on piiriülene koostöö sellistele katastroofidele õigeaegse ja asjakohase reageerimise tagamisel. Komisjon pakkus algusest peale tuge ja oskusteavet ning koostas koostöös Euroopa Keskkonnaametiga aruande, milles analüüsiti katastroofi põhjuseid ja esitati peamised soovitud tulevaste ökoloogiliste katastroofide ärahoidmiseks ELi jõgedes⁹⁰.

Üleujutuste direktiivis, nagu ka veepoliitika raamdirektiivis, nõutakse, et liikmesriigid koordineeriks oma tegevust piiriülestes vesikondades, sealhulgas kolmandate riikidega. Juhtudel, kui on olemas vesikonnaülesed koordineerivad organisatsioonid, on rahvusvahelise ÜMK väljatöötamise tulemusena alati seatud ühised kõrgetasemelised eesmärgid ning peaaegu kõigil juhtudel pandud paika hulk kooskõlastatud ja ühiseid meetmeid⁹¹. Nende vesikonnaüleste organisatsioonide raames jälgivad spetsiaalsed töörühmad rahvusvaheliste ÜMKde rakendamist riikide tasandil. Mõne vesikonna puhul, nagu Doonau ja Reini jõgi, toimusid ulatuslikud avalikud konsultatsioonid. Lisaks sellele on nende jõupingutuste puhul

⁹⁰ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC132271>

⁹¹ Näiteks hüdroloogiliste andmete jagamine, paduvihmast põhjustatud üleujutuste korral järgitavate riiklike tavade kohta teabe vahetamine ja uuringute läbiviimine eesmärgiga parandada üleujutuste prognoosimist kogu vesikonnas, erinevalt näiteks üleujutuste eest kaitsmisest kallaste kindlustamise teel.

oluline, et vesikonna tasandil on olemas kliimamuutustega kohanemise strateegiad, millel on otsene seos üleujutuste direktiiviga⁹².

9. JÄRELDUSED JA VÄLJAVAATED

Üldiselt näitab hindamine, et ELi veekogude seire ja teadmised nende kohta on eelmise tsükliga võrreldes märkimisväärselt paremaks muutunud. Koondnäitajad osutavad paraku, et ELi veekogude seisund ei ole oluliselt paranenud. Teatavad survetegurid on selgelt vähenenud juhtudel, kui liikmesriigid on suurendanud veega seotud kulutusi või teinud märkimisväärsed edusamme muude asjakohaste õigusaktide rakendamisel⁹³. Suurema osa põhjaveekogumite kvantitatiivne ja keemiline seisund on hea ning viimasest aruandlustsüklist alates on suundumus positiivne.

Seevastu pinnaveekogud on väga kriitilises olukorras. Vähem kui pooled (39,5 %) hinnatud ELi pinnaveekogudest on heas ökoloogilises seisundis ja alla kolmandiku (26,8 %) on heas keemilises seisundis. Sellel on mitu põhjust. Kemikaalide puhul jääb mõningate positiivsete suundumuste varju varasem laiaulatuslik saastumine elavhõbedaga ning muude üldlevinud bioakumuleeruvate ja toksiliste saasteainetega ning lisaks varjutavad neid suundumusi uued esilekerkivad saasteprobleemid. Mis puudutab ökoloogilist seisundit, siis teatavad bioloogilised kvaliteedielemendid on mõnevõrra paranenud. ELi jõgedele, järvedele ja rannikuvetele avaldub siiski märkimisväärne surve ning isegi tõhusate meetmete võtmise korral ei pruugi edusammud olla seires kiiresti nähtavad, sest loodus vajab taastumiseks piisavalt aega. Julgustav on näha „teadmata seisundiga“ veekogude arvu vähenemist, kuid uued probleemid on seotud andmete vähese võrreldavusega, mis takistab objektiivset hindamist. Kõik see nõuab arutelu selle üle, kuidas andmete kvaliteeti ja võrreldavust parandada.

Andmeprobleemidele vaatamata tuleb veepoliitika raamdirektiivi ja sellega seotud direktiivide eesmärkide täielikuks saavutamiseks veel palju tööd teha. Eelkõige lasub see ülesanne liikmesriikidel, kes peavad tõstma ambitsioonitaset ja kiirendama meetmete rakendamist.

Liikmesriikide prognoosidest nähtub juba praegu selgelt, et kolmanda tsükli VMKdes esitatud meetmeprogrammidega ei õnnestu veepoliitika raamdirektiivi eesmärke täiel määral 2027. aastaks saavutada.

Kuna erandite tegemise võimalused on piiratud, on eriti oluline kõrvaldada märkimisväärsed rahastamispuudujäägid ja integreerida veeküsimused paremini muudesse asjakohastesse poliitikavaldkondadesse. Mitu Euroopa roheline kokkuleppe raames kokku lepitud meetet (nt muudetud tööstusheidete direktiiv ja asulareovee puhastamise direktiiv) võivad aidata kiiresti edasi liikuda, kui neid varakult rakendada. On murettekitav, et mitu liikmesriiki on juba teatanud kavatsusest kasutada 2027. aastal ulatuslikult erandeid, kas kohaldades leebemaid keskkonnaeesmärke või pikendades tähtaega. Komisjon jätkab ka aktiivset koostööd kaasseadusandjatega, et tugevdada meetmeid veereostuse vastu võitlemiseks, sealhulgas pöörates suuremat tähelepanu uutele saasteainetele, nagu per- ja polüfluoroalküülained, mikroplast ja ravimid.

⁹² Reini jõe puhul pärineb strateegia 2015. aastast ja Doonau puhul 2018. aastast.

⁹³ See kehtib eelkõige asulareovee puhastamise direktiivi, nitraadidirektiivi ja tööstusheidete direktiivi ning kemikaale käsitlevate ELi õigusaktide kohta.

Üleujutuste direktiivi puhul on liikmesriigid tuginenud esimeses tsüklis saadud kogemustele ja järk-järgult muutnud oma lähenemisviise üleujutusrisiki maandamisele. Esile kerkivad kolm muutust: a) ELis on märkimisväärselt kasvanud võimaliku olulise üleujutusriskiga alade arv; b) peaaegu kõik liikmesriigid on võtnud kasutusele geoinfosüsteemil põhinevad interaktiivsed veebilehed, millel avaldatakse üleujutusohu ja -risiki kaardid, ning muutnud need seega märksa kättesaadavamaks; ning c) kliimamuutusi on hakatud paremini arvesse võtma, näiteks modelleerimise ja stsenaariumide abil. Selleks, et jätkata edusamme suurte üleujutuste võimaliku kahjuliku mõju vähendamisel, peavad liikmesriigid tegema pidevaid jõupingutusi planeerimissuutlikkuse parandamiseks, eelkõige jälgides aktiivsemalt edusamme üleujutusrisiki vähendamise eesmärkide poole liikumisel. Samuti peavad nad kavandama ja rakendama meetmeid, mis aitavad toime tulla tulevaste kliimatingimustega, muu hulgas suurendades (või taastades) vee looduslikku kinnipidamist mh lammide taastamise ja taasühendamise teel ning tagades, et üleujutuste ennetamise meetmete ulatuse kavandamisel lähtutakse tulevastest üleujutuste tingimustest. Peale selle tuleb neil tagada piisavad ressursid ÜMKde tõhusaks rakendamiseks.

Käesolevas aruandes ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumentides esitab komisjon mõned üldised ja riigipõhised soovitused selle kohta, kuidas liikmesriigid saaksid teha täiendavaid edusamme nii veepoliitika raamdirektiivi kui ka üleujutuste direktiivi paremal rakendamisel, aidates seeläbi parandada ELi veemajanduse kriisivalmidust.

Need soovitused on aluseks liikmesriikidega peetavale struktureeritud dialoogile, mille komisjon peagi algatab. Dialoog võimaldab tagada veepoliitika raamdirektiivi ja üleujutuste direktiivi nõuete parema rakendamise ja vajaduse korral tulemuslikuma täitmise tagamise, koordineerides selle tihedalt täitmistegevusega, mis on seotud peamiste veekeskonda mõjutavate surveteguritega.

Liikmesriikidega jätkuva koostöö kõrval teeb komisjon koostööd üldsuse ja kõigi sidusrühmadega, et edendada nõuete täitmist. Seda kajastatakse ka järgmisel keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamisel 2025. aastal.

Konsulterides liikmesriikidega ja Euroopa Keskkonnaametiga, koondab komisjon käesoleva aruandlustersükli vältel saadud kogemused ning teeb kindlaks lihtsustamise, halduskoormuse vähendamise ja andmehalduse, eelkõige andmete võrreldavuse parandamise võimalused, tõhustades ühtlasi elektroonilist aruandlusplatvormi.

Lisaks jätkab komisjon liikmesriikide toetamist nende rakendamispuudlustes, hõlbustades olemasolevate ja tulevaste rahaliste vahendite kasutamist, muutes asjakohased andmed, teabe ja teadmised kättesaadavamaks ning edendades ühise rakendusstrateegia raames heade tavade vahetamist.

Käesoleva hindamise tulemusi kasutatakse ka väljakuulutatud veemajanduse kriisivalmiduse strateegia koostamisel.

10. SOOVITUSED

Kuigi riigipõhised soovitused esitatakse konkreetsete riikide kohta koostatud hinnangutes, on allpool esitatud soovitused asjakohased kõigi ELi liikmesriikide jaoks.

VEEPOLIITIKA RAAMDIREKTIIV

1. Kõik liikmesriigid peaksid **tõstma oma ambitsioonitaset** ja **kiirendama meetmete rakendamist**, et 2027. aastaks võimalikult palju **vähendada nõuete täitmise puudujääki**. Seejuures tuleks:
 - a. **töötada välja tugevamad meetmeprogrammid**, mille aluseks on selgem hinnang lüngale, mis tuleb täita hea seisundi saavutamiseks, ja meetmete selgem prioriseerimine;
 - b. otsustavalt **kõrvaldada meetmete rakendamisel kindlaks tehtud struktuursed takistused**, nagu ebapiisav haldussuutlikkus ja ebapiisavad ressursid;
 - c. **tugevdada juhtimist**, parandades **avalikke konsultatsioone** ja **tegevuse koordineerimist** muude asjakohaste ELi õigusaktide, eelkõige üleujutuste direktiivi, merestrateegia raamdirektiivi ja nitraadidirektiivi rakendamisega tegelevate **eri haldustasandite ning ametiasutuste vahel**;
 - d. tagada täielik vastavus veepoliitika raamdirektiivi sätetele, mis käsitlevad kõigi veekogusid mõjutavate tegevuste (sealhulgas vee võtmine, tõkestamine, ärajuhtimine) **lubade/kontrollide perioodilist läbivaatamist ning tõhusaid, hoiatavaid ja proportsionaalseid karistusi**; vajaduse korral kaaluda väikesemahuliste veevõttude registreerimis- ja loanõuetest tehtud erandite läbivaatamist, et kumulatiivset mõju paremini hallata.
2. Eesmärkide saavutamiseks peaksid kõik liikmesriigid **suurendama investeringuid ja tagama piisava rahastamise, et meetmeprogramme tulemuslikult rakendada**. Selleks tuleks eelkõige:
 - a. töötada välja **pikaajalised investeerimiskavad** ja määrata kindlaks iga meetme rahastamisallikas, sealhulgas kasutada tõhusalt ühise põllumajanduspoliitika, 2021.–2027. aasta ühtekuuluvuspoliitika ning taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu eraldatavaid ELi rahalisi vahendeid;
 - b. suurendada jõupingutusi veevarustusteenuste **kulude katmise põhimõtte** täielikuks kohaldamiseks, et kõik peamised veekasutajad ja veekasutussektorid annaksid piisava panuse veevarustusteenuste kulude katmisse;
 - c. rakendada paremini ja laialdasemalt **põhimõtet „saastaja maksab“**, kaotada kahjulikud keskkonnatoetused ning tagada **taskukohased, ausad ja õiglased hinnastamismehhanismid kõigile** veekasutajatele kooskõlas veepoliitika raamdirektiivi artikliga 9.
3. Kõik liikmesriigid peaksid kehtestama **lisameetmed olemasolevate püsivate keskkonnaprobleemide (survetegurite) vähendamiseks**, tuginedes põhjalikele puudujääkide analüüsidele. Selleks tuleks:
 - a. **tõhustada meetmeid toitainetega saastumise vähendamiseks**, sealhulgas kehtestades kõigi valglapiirkondade puhul maksimaalse toitainekoormuse kooskõlas veepoliitika raamdirektiiviga ning ka merestrateegia raamdirektiivi ja nitraadidirektiiviga ning tagades, et seda ei ületata;
 - b. **tugevdada pestitsiididega saastumise vastaseid meetmeid**, vähendades keemiliste pestitsiidide kasutamist, edendades integreeritud taimekaitset ja säästvamaid tavasid (nt täppispõllumajandust), kehtestades kõigi valglapiirkondade puhul keemiliste pestitsiidide maksimaalse koormuse ja tagades, et seda ei ületata, ning kehtestades rangemad piirangud joogivee võtmiseks kaitsealadel;

- c. **vähendada veelgi punktreostust** toitainete, prioriteetsete ainete ja jõespetsiifiliste saasteainete näol, näiteks vaadates läbi olemasolevad punktallikate heite load, et vähendada reostuskoormust, või kehtestades kohustused heite ajutiseks peatamiseks või piiramiseks hädaolukordades, võttes arvesse muudetud tööstusheidete direktiivist ja asulareovee puhastamise direktiivist tulenevaid uusi kohustusi;
 - d. suurendada jõupingutusi **looduspõhiste lahenduste** rakendamiseks, sealhulgas loodusliku olukorra ja ökosüsteemide taastamiseks, et vähendada **hüdro-morfoloogilisi survetegureid**;
 - e. suurendada jõupingutusi **jõevoolu tõkestamatuse**, üldise hüdroloogilise olukorra ja veeliikide, sealhulgas rändliikide kaitse parandamiseks;
 - f. **kehtestada ökoloogilised vooluhulgad (vee hulk, mis peab jääma veekogusse, et ökosüsteem saaks nõuetekohaselt toimida)** kõigi valglapiirkondade puhul ja **kohaldada neid tõhusalt** vee jaotamise otsustes ning väljastada või korrapäraselt läbi vaadata veevõtu- ja vee tõkestamise lube kooskõlas veepoliitika raamdirektiivi artikliga 11;
 - g. võtta põhjaveekogumite kvantitatiivse seisundi hindamisel süstemaatilisemalt arvesse **põhjaveest sõltuvate ökosüsteemide** (nii maismaa- kui ka veeökosüsteemide) **veevajadusi**.
4. Võttes arvesse **veenappust** kogu ELis, tuleks liikmesriikidel:
- a. parandada meetmeprogrammides **kliimakindluse tagamise meetmeid** ja töötada vajaduse korral välja sobivad meetmed või kavad vastupanuvõime tugevdamiseks;
 - b. **kõigi vesikondade puhul ennetavalt koostada täpne veebilanss, seda parandada, korrapäraselt ajakohastada ja jälgida**, võttes arvesse kõiki veesisendeid ja veevõtte, looduslikke kadusid ja veest sõltuvate ökosüsteemide vajadusi; see hõlmab veekasutuse otsese järelevalve ja mõõtmise suurendamist, veevõturegistrite pidevat ajakohastamist ning loata ja ebaseadusliku veevõtu kontrollimist;
 - c. võtta tulemuslikke meetmeid, et edendada **vee taaskasutamist, veekasutuse tõhusust ja veeringlust**, maksimeerides samal ajal **looduspõhiste lahenduste** kasutamist, et tagada kestlikum vee talletamine pinnases ja ökosüsteemides;
 - d. uute **tammide** ja **veehoidlate** kavandamisel hoolikalt hinnata nende keskkonnamõju, sealhulgas veepoliitika raamdirektiivi eesmärges silmas pidades, ning tagada, et sellised meetmed on osa integreeritud veemajandusest ja sidusatest **veemajanduse kriisivalmiduse** strateegiatest, milles võetakse asjakohaselt arvesse **pikaajalisi kliimastenaariume**.
5. Veepoliitika raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks ja veemajanduse kriisivalmiduse tugevdamiseks **peaksid liikmesriigid veelgi parandama piiriülest koostööd**, eelkõige järgmistes valdkondades:
- a. veekogude **piiritlemine** ja **kirjeldamine, ühised või kooskõlastatud seireprogrammid** ja **seisundi hindamise meetodid** (nt ühiselt kokku lepitud bioloogiliste kvaliteedielementide võrdlustingimused ja keskkonnakvaliteedi standardid saasteainete osas);
 - b. veemajanduse **kvantitatiivsed aspektid** asjakohaste rahvusvaheliste koostöömehhanismide ja -organite kaudu.

6. Kui veepoliitika raamdirektiivi eesmärged ei ole konkreetse veekogu puhul võimalik saavutada ja tuginetakse eranditele, peaksid liikmesriigid seda tegema kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu praktikast tuleneva **kitsendava tõlgendusega** ja esitama piisavalt **üksikasjalikud põhjendused**, tagades, et erandite **kohaldamine vaadatakse korrapäraselt läbi**. Seejuures tuleks:
- tagada, et eesmärkide vähendamine (veepoliitika raamdirektiivi artikli 4 lõige 5) on **hästi dokumenteeritud ja põhjendatud**, eelkõige ebaproportsionaalsete kulude ja teostamatuse osas, ning võtta arvesse seniseid rakendamise puudujääke, selle asemel et vaikimisi taotlema erandit, kui 2027. aastaks ei suudeta eesmärged saavutada;
 - tunnistada, et **ajapikenduse võimalused** (veepoliitika raamdirektiivi artikli 4 lõige 4) on **äärmiselt piiratud**;
 - esitada oluliselt paremat teavet artikli 4 lõike 7 kohaste **erandite** kohta uute projektide puhul; see hõlmab nende erandite kasutamise paremat põhjendamist, kirjeldades üksikasjalikult kumulatiivset mõju, hinnates alternatiivseid keskkonnasõbralikumaid võimalusi ning andes teavet võimaliku kahjuliku mõju leevendamiseks võetavate meetmete kohta.
7. **Seire, hindamise, andmehalduse ja aruandluse valdkonnas tuleks liikmesriikidel:**
- koostöös komisjoni ja Euroopa Keskkonnaametiga tagada edaspidistes tsüklites **õigeaegne ja täielikum elektrooniline aruandlus**, kasutades paremini ära digiteerimisest ja Maa seirest tulenevaid võimalusi halduskoormuse vähendamiseks ja täpsuse parandamiseks;
 - veelgi **parandada andmete kvaliteeti ja võrreldavust**, ühtlustades kõigis valglapiirkondades seire, hindamise, prognooside jms jaoks andmete kogumise meetodeid, ning teha kõik andmed üldsusele kättesaadavaks, avaldades need õigel ajal kooskõlas INSPIRE direktiivi, avaandmete ja avaliku sektori teabe direktiivi ning avaliku sektori väärtuslike andmestike⁹⁴ nõuetega, vähendades seeläbi aruandluskoormust;
 - veelgi **tugevdada seiresüsteeme**, et kõrvaldada lüngad nii geograafilises katvuses kui ka analüüsitavates parameetrites, et suurendada **seisundile antud hinnangute usaldusväarsust**, vähendada tuginemist eksperdihinnangutele või eri veekogude rühmitamist ning viia lõpule kõigi veeliikide jaoks võrdlustingimuste kehtestamine;
 - töötada välja metoodika **hea ökoloogilise potentsiaali** ühetaolisemaks määratlemiseks, et kiiresti parandada oluliselt muudetud veekogude ja tehisveekogude seisundit.
8. Liikmesriikidel tuleks ennetavalt **kasutada Euroopa roheline kokkuleppe raames kokku lepitud uusi poliitikameetmeid ja õiguslikke vahendeid**, et tõhustada veepoliitika raamdirektiivi seisukohast kasulikke rakendamisalaseid jõupingutusi, keskendudes muu hulgas kaasnevatele kasuteguritele, mis tulenevad muudetud **asulareovee puhastamise direktiivist, tööstusheidete direktiivist ja uuest looduse taastamise määrusest**.

ÜLEUJUTUSTE DIREKTIIV

⁹⁴ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2023/138, milles sätestatakse teatavate väärtuslike andmestike nimekiri ning nende avaldamise ja taaskasutamise kord.

1. Liikmesriikidel tuleks jätkata oma **üleujutusohu ja -riski kaartide täiustamist**, eelkõige:
 - a. võttes järjekindlalt ja selgelt arvesse veevõtualasid, puhkealadeks mõeldud veekogusid ja Natura 2000 alasid;
 - b. võttes rohkem arvesse paduvihmast põhjustatud üleujutusi, arvestades tugevate sademete sageduse ja intensiivsuse suurenemist;
 - c. täiustades geoinfosüsteemil põhinevaid üleujutusohu ja -riski kaarte, millele on koondatud kogu asjakohane teave ja mida üldsusel on lihtne kasutada.
2. Liikmesriikidel tuleks teha **rohkem jõupingutusi üleujutusrisiki maandamise kavandamise parandamiseks**:
 - a. tulevastes ÜMKdes tuleks esitada teave selle kohta, kuidas on üleujutusohu ja -riski kaartidest lähtunud eesmärkide ja meetmete valimisel;
 - b. ÜMK eesmärgid peaksid olema konkreetsed, võimaluse korral tähtajalised ja seotud kvantitatiivsete edunäitajatega;
 - c. ÜMKd peaksid sisaldama hinnangut eelmises ÜMKs seatud eesmärkide saavutamisel tehtud edusammudele.
3. Võetud **meetmete tulemuslikkuse** parandamiseks tuleks liikmesriikidel tagada, et **ÜMK eesmärkide ja meetmete vahel on selge seos**, ning esitada teavet **meetmete tähtsuse järjekorda seadmiseks kasutatud meetodite kohta**. Võimaluse korral tuleks teha meetmete **tasuvusanalüüs** ja võtta seda arvesse meetmete tähtsuse järjekorda seadmisel. Lisaks tuleks ÜMKs esitada teave kavandatud meetmete kogumaksumuse kohta.
4. ÜMKs tuleks esitada meetmete konkreetse rakendamise **edusammude jälgimiseks kasutatavad meetodid**.
5. Kõik liikmesriigid peaksid oma ÜMKdes võtma arvesse tulevasti **kliimastenaariume**.
6. Kõikidel liikmesriikidel tuleks suurendada jõupingutusi looduspõhiste lahenduste laialdasemaks rakendamiseks kas eraldi või koos traditsioonilise taristuga.
7. Üleujutuste ennetamisse ja nende eest kaitsmisse tehtavate investeeringute kõrval peaksid kõik liikmesriigid võtma arvesse üleujutustega seotud kulusid, mis kantakse riigieelarvest; ühe võimalusena kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks tuleks kaaluda **kindlustust**.
8. ÜMKdes tuleks süstemaatiliselt ette näha **kultuuripärandi kaitse** üleujutusrisiki eest.
9. **Juhtimise** osas tuleks kõigil liikmesriikidel oma ÜMKdes selgelt kirjeldada, kuidas toimub koordineerimine veepoliitika raamdirektiiviga, ning esitada üksikasjad avaliku konsultatsiooni ja sidusrühmade kaasamise kohta, sealhulgas selle kohta, kuidas võimalikke märkusi arvesse võeti. Konsultatsioonid peaksid kestma kuus kuud.